

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

VALDEMAR MØLLER

Fra svundne Dage

I

KØBENHAVN

P. HAASE & SØNS FORLAG

1930

FRA SVUNDNE DAGE

VALDEMAR MØLLER

FRA SVUNDNE DAGE

I

Eftertryk forbydes

P. HAASE & SØNS FORLAG - KØBENHAVN
M C M X X X

INDHOLD

	Side
1. Et Tidsbillede fra Haarlev-Himlingøje Sogne	7
2. Da Kapellanen dansede	13
3. Mordet i Frølunde	17
4. Da Haarlev Bysmed var i København	37
5. Præsten i Nørre Jermløse	46
6. Skoleholderen i Mern	60
7. Mordet paa Bommanden i Asmindrup	73
8. Skolemesteren i Gunderup	93
9. Degnen i Hellested, Daniel Ottesen	97
10. En gammel Barnemords-Historie fra Skovlunde	110

ET TIDSBILLEDE FRA
HAARLEV-HIMLINGØJE SOGNE
1759

1758 var et Misvækst-Aar, der efterfulgtes af Sygdom blandt Kvæg og Heste. Dette forklarer i nogen Maade efterfølgende Tildragelse, der bedst oplyses ved Præsten Legangers Brev til Bispen, hos hvem han udbeder sig Raad og Befaling.

»Et ondt Menneske, som er Natmandens Kvinde i Køge, har i lang Tid bedraget Bønderne med at øve nogle galne og indbildede Kunster: Sigen, Igenvisning og foregivne Raad mod Hexeri. Jeg har længe hørt Rygte derom fra andre Sogne rundt omkring, og for kort siden har nogle Bønder af mine Sogne Horløf og Himlingøye søgt hendes Raad, saasom her var i Foråret Sygdom paa Heste og Kvæg, hvilket dog kom af forrige Aars Misvækst og Mangel paa Foring. To Mænd af Himlingøye hentede Kvinden om Natten, og efter at hun havde øvet sine Bedragerier hos dem, bragte de hende til Horløf, hvor hun samme Nat øvede sit Værk hos 3 Bønder og saa af dem blev igen hjembragt. Der indløber i samme Kunster ret skændige Ugudeligheder, og det, som har værre Consequenser,

er, at hun indbilder dem, at andre har forhexet Staldene, hvilket sætter den ene Nabo i slem Mistanke mod den anden og saar en Uenigheds-Sæd, som ofte bærer en forbandet Frugt og næppe kan dæmpes, thi for at styrke dem deri, foreviser hun nogle afskyelige Ting, som hun siger at have opgravet i Stalden, men ventelig har bragt med sig, hvilket er des lettere at indbilde disse taabelige Mennesker, siden alting sker om Natten. Mod dette Onde behøver da Øvrigheden alvorlig Foranstaltning, hvorfor jeg, paa Medhjælpernes Angivelse, har efterforsket Sagen og gjort den saa bevislig, at den ikke mere kan nægtes.

Angaaende denne slemme Kvinde andrages, at Lovens Strenghed maa blive brugt mod hende som en af de farligste Bedragerere i Landet. Hun er et Menneske, som besynderligen fortjener Sted i et Tugthus. Jeg nægter ikke, at jeg med Frygt gør denne Angivelse, thi hendes Mand skal være et saa gudsforgaaen og liderligt Menneske, at man af ham maa befrygte baade Mord og Brand; i den Henseende har jeg ikke gjort nogen Forestilling hos Justiciens Betjente om Kvindens Handeler, men fundet sikkert at indstille til D. H.s forsigtige Betænkning, paa hvad Vej man uden Fare kan blive skilt ved saa ondt et Menneske.

Angaaende Bønderne, som har søgt og brugt slige Raad, ser man, at Taabelighed og Mangel paa ret Kundskab er Grund dertil, og det altsaa vil blive min Sag at undervise dem bedre, derom vilde da min fromme Biskop ikke tvile. Men Loven er streng; dens Moderation maa søges for disse bedragne, efterdisaadan Dispensation staar ikke til mig. De ere vel indtil videre

formanede at holde sig fra Sakramentet; men maatte de ikke antages igen uden aabenbar Skriftemaal og med en liden Mulkt til Sognets fattige? De andrager derom, og jeg med dem i Betragtning af deres Enfoldighed og den slette Opdragelse, som især den gamle Del af Landsby-Almuen har faaet, da jeg har erfaret, at næppe een blandt 10 har lært at læse i Bog, og det er for silde at lære dem saadant, naar de ere voxne og giftede.

Den yngre Del derimod, som er opvoxen siden Aaret 1736 og Konfirmationens Indførelse, er bedre undervist og kan let bringes til at foragte slige Daarligheder. Overtro og Alderdommens Sygdom: Man faar, kære Hr. Biskop! ynkes over dem og lade Straffen forvandles til kærlig og lemfældig Formaning. Men derhos bliver at forespørge: Paa hvad Maade man kraftigst kan faa dæmpet de overtroiske Indbildninger, naar de, som her, har gjort aabenbar ondt. D. H. vil svare: Ved bedre Undervisning. Ja! den skal visseligen ikke mangle, hverken ved Prædiken saa tit det er muligt, ligesaa ej heller ved Katekisation eller Besøgelser.

Men her er for os, som skal undervise denne elendige Del af Mennesker, dette at observere: At, om jeg 3 fulde Maaneder efter hinanden vilde hver Søndag prædike og katekisere om det samme, saa var det dog ikke muligt at blive hørt af alle, især de gamle og gaardbrugende Mænd og Kvinder, som formedelst den skrækkelige Misbrug af det Ord *Hoveri* holdes næsten hver Søndag fra Kirken og næppe kan komme der 6 Gange om Aaret. Dette er saa i al Guds Sandhed, især ved Godset Tryggvælde, hvortil Horløf Sogn hører. Vidste Hans Excellence Hr. Greven af Moltke det, som

er Bøndernes Herre, da tror jeg nok af det smukke Rygte om denne gode Herre, at det blev forandret. Men hvor er det muligt ideligt at løbe med Anklagelser? Og hvad god Opbyggelse kunde fremvoxe af de Anstalter, hvorved alleneste maatte plantes en Bitterheds-Rod, baade hos Bønderne og de over dem befalende? Desuden fejler aldrig Indvendinger: Nu raabes paa Nødvendighed, den har da Retten med sig. Nu svares: Man har ikke befalet Bønderne Arbejdet førend efter Prædiken, men de har gaaet af egen Vilje. Tales nu til Bønderne selv, svarer de: Vi har næppe een Dag i Aaret fri for Rejser, Kørsler, Herregaards-Arbejde etc.; om Søndagen maa vi gaa til vor egen Ger-ning, og det er endda saare faa hellige Dage i Aaret, at vi jo faar Hoveri-Befalinger fra Herregaardens Forpagter. (Thi det mærkes, at ved de grevelig Molktske Godser er vel en smuk kristelig sindet Forvalter, men han bor nogle Mile herfra, saa at Forpagterne raader for Bønderne, og hos de Folk ses kun paa egen Nytte.) Der er altsaa vel 100 Ting, som hindrer Undervisningens Frugt og Fremgang paa et Sted end paa et andet.

I Betragtning af slige Omstændigheder bedes underdanig om et godt Raad, hvorledes Undervisningen om denne skændige Overtro og dens Bedrageri bedst kunde indskærpes. At det skulde ske ved Straffes Exempel efter Loven, afbeder jeg indstændigt, thi disse elendige, som beraabe sig paa saa mange, der har gjort det samme ustraffet som dem, maatte da lide for meget. Skulde jeg ikke, naar de igen antages ved Sakramentet, af Prædikestolen foreholde Menigheden disses Vildfarelse til Advarsel og Afsky? Eller, mon her kunde

ventes nogen ny kongelig Anordning til Skræk for dem, som i Eftertiden øver eller søger saadanne Ting? Det synes fornødent, thi man erfarer, at Almuen sætter en blind Tillid til dette Slags Bedrageri og betaler dem vel, ligesom ovenmeldte Kvinde fik her 1 Rdlr. af hver Gaard, hvor hun øvede sine Ugudeligheder.

Horløf, d. 23. August 1759.

Underdanigste Tjener
N. Leganger.

— Bispnen svarede, og d. 19. Septbr. skriver Præsten, at han nu har betydet de forhen omskrevne Bønder, at Hans kongl. Majestæts allerhøjeste Benaadning maatte søges, før de kunde annammes til Sakramentet. »De tvende Bønder af Horløf have taknemmeligt fulgt dette Raad, men de af Himlingøye ere bragte paa den Tanke, at de ikke ere pligtige under Kirkens Disciplin, og at en Ansøgning om Befrielse vilde koste dem et, deres liden Formue overstigende Kongebrev eller Opfejning, at indløse og vil hellere lade deres Sag gaa, som den kan, endskønt jeg har nøje forklaret dem deres Forseelse og min egen Pligt derved efter Loven samt tillige opmuntret dem alle ved Exempler andensteds, hvor der for fattige faldne Mennesker er udvirket Resolution til Befrielse for aabenbar Skriftemaal uden Bekostning.«

Præsten indsender nu Ansøgning om »Pardon uden Bekostning«. Samtidig søger han om Forflyttelse til Norge fra »det lidet Landsby-Kald af 61 forarmede Hoveribønder«.

Et Par Dage før Jul 1759 fik Præsten »kongelig Par-

don for de Bønder i mine Sogne, som har forset sig med at søge overtroiske Raad hos Natmandens Kvinde i Køge. Den udvirkede Benaadning skal blive Bønderne tilkendegivet med tilføjede Vilkaar: at erlægge til Herfølge Hospital hver 1 Rdlr. Af de tvende i Himlingøye, som var under Tiltale, er den ene død, og hans Enke, som var udenfor Forseelsen, bliver fremdeles uden Tiltale«.

— Dermed var Sagen til Ende. Man undres — ikke over Bønderne, der i deres Kvide søgte alle Raad — men over, at Gejstligheden kunde rejse Tiltale og sætte Straf for slige Ting. Nu om Stunder vilde det med Rette blive betragtet som et Indgreb i den personlige Frihed og blive pure afvist. Men i de Tider havde »man« et andet Syn paa slige Foreteelser.

DA KAPELLANEN DANSEDE (1828).

Nærværende Brev til Biskop Münter giver Svar paa en Klage, der var indløbet over en Kapellan pro persona, der havde sin Virkekreds nær Isefjorden.

»Saa inderligen smerteligt som det er og kan ej andet end være for en ung Mand, der har Gud og sin Samvittighed til Vidne paa, at han dagligen stræber at virke saavel ved Lære som Vandel, hvad han kan til Guds Riges Udbredelse i sig og omkring sig, der, nedtrykt af Armod, dagligen venter sin Guds og Konges Naade til at maatte forundes et anstændigt Udkomme for sig, Kone og Børn; der endvidere i ca. 5 Aar til Foresattes, Menigheds og øvrige Omgivendes Tilfredshed har forestaaet Læreembedet og mangfoldige Gange uden Gunst og Gave har produceret hæderlige Vidnesbyrd om dets Forvaltning i Lære og Levned, saa inderligen smerteligt som det maa være for ham at vorde nødt til at sige et Ord til Forsvar angaaende sit Levned for høje Foresatte, der af onde Tunger er bleven foranlediget til at affordre ham et saadant: saa maa jeg, der i dette Øjeblik befinder mig i denne gruelige Stilling, tage mig den underdanige Frihed, paa Grund af en Skrivelse fra D. H., at erklære følgende:

Hvad der i samme respektive Skrivelse forekommer mig mest omfattende, vil jeg først være saa fri at afgive Erklæring om, dette nemlig, *at mit udvortes Forhold* (i det hele altsaa), *ikke skulde være anstændigt og angaaende mit Forhold i Værebros Kro og flere andre Steder.* Gud og min Samvittighed er som i alt, saa ogsaa i dette første, som ogsaa i det sidste, mit bedste Vidne. Jeg ved meget vel, at disse Vidnesbyrd ej ere lydelige og altsaa ikke fuldgyldige for Verdens Domstol, men jeg ved ogsaa, at dersom nogen fjern eller nær vidner anderledes, da vidner han Usandhed.

Angaaende mit Forhold i *Værebros Kro*, som ligger i Ølstykke Sogn, da maa jeg for det første erklære, at hverken min 76aarige Fader, Moder, Kone eller jeg har nogensinde, hvad os angaar, kendt *Værebros Mølle* som Kro, men som et Sted, hvor der bor en agtværdig Familie, der venskabelig modtager os alle og modtages her i Huset igen som Venner, saaledes som Skik og Brug er i det selskabelige Liv. At de for Resten med kongelig allernaadigst Privilegium driver Gæstgiveri har altid været mig, som Gæst, en aldeles fremmed Sag. Næppe er det D. H.s Mening, at jeg, som bemeldte Folks Præst, fra dem skulde producere noget retfærdiggørende Vidnesbyrd for mit Forhold sammesteds, langt mindre deres Vidnesbyrd qva Gæstgivere eller Kroholdere. At jeg *kunde* skaffe det til megen Hæder for mig, *hvad Vidnesbyrdets Indhold angik*, derfor er min egen Bevidsthed og Familiens Sanddruhed og Retskaffenhed mig Borgen. Jeg ved ikke, om jeg tør haabe, at D. H. vil have samme Overbevisning. *Flere andre Steder* har jeg naturligvis som Menneske i en Verden været nødt

til at komme, men jeg ved i Sandhed intet Sted, offentligt eller privat, hvor endog een *sandfærdig* Stemme vilde være mig uvelkommen i denne ydmygende Sag, eller kunde nøde mig til at bekende, mit Forhold havde været *uanstændig*, eller *overdreven Nydelse af stærke Drikke* har ladet mig glemme, hvad jeg var og burde være.

Angaaende det specielle Tilfælde: *Ballet i Frederikssund*, da tror jeg for det første, at vor allernaadigste Konges Fødselsdag, flere Præsters og min egen højærværdige Hr. Provsts Nærværelse der gjorde mig Stedet hellig nok til, som Præst, at komme der. At jeg dansede *een* Dans med en agtværdig Borgers Kone, hvis Mand min Fader og jeg skylder Opmærksomhed, haaber jeg vil kunne kaldes undskyldeligt, helst da jeg i Fjor ved lignende høje Lejlighed gjorde, fuldt vel erindrende D. H.s Formaninger angaaende de saakaldte *Adiaphora*, min Hr. Provst det Spørgsmaal, om det var anstændigt, og fik et bekræftende Svar, og desuden en af mine Embedsbrødre ogsaa dansede.

At jeg, da jeg intet andet Logis i Byen kunde have end det Sted, hvor Ballet holdtes, og da min Kone formedelst Upasselighed maatte gaa hen at sove samme Steds, hvor ellers ingen Lejlighed til andres Natteleje var, maatte ved Værten i Huset, Hr. Købmand S. Smidt, et Par af Byens Embedsmænd og nogle enkelte flere opholde mig, efter at Ballet var endt og de øvrige deltagende var bortgaaede, i de Værelser, hvor Ballet havde været, at jeg som udvaaget (hvilket jeg som nervesvag fra en ondartet Nervefeber for nogle Aar siden ikke godt kan taale), deltog i en Frokost og drak

dertil noget Vin med de andre, hvorved jeg blev *munter* som de andre, *lidt aabenhjertig og højtalende*, dog uden mindste *fornærmeligt, uanstændigt eller vanhelligt* Ord fra mig eller fra de andre imod eller til eller om mig, *at jeg endeligen til sidst af den usædvanlige Blanding af Spise og Drikke blev syg og maatte gaa ud i den fri Luft, deri skal da altsaa min Brøde bestaa?* Derfor skulde jeg altsaa erklæres for *usandfærdig og forargelig?*

Gud i Himlen give, at vor hellige Stand ingen større Forargelse gav! Dog — kun om mig selv gælder dette. Har jeg fejlet heri, saa vil jeg erkende det. D. H. dømmer efter Deres Hjerte, og jeg venter med Længsel Deres Dom og haaber saa iøvrigt, at Deres Hjerte, ved aldeles at glemme, saaledes vil erstatte mig den haarde Krænkelse, som andre Mennesker ved Dem paaførte mig. Jeg skal med Guds Hjælp nok tage mig i Agt for Fremtiden, kun ikke for Bagvaskeres Tunger.

Er det saa i Himlen beskæret mig, at een, jeg siger frit, kun een Ubesindighed (forøvrigt bekender jeg ydmygt, jeg er en Synder) skal fælde mig, saa i Guds Navn vil jeg i min Armod mindes mine henfløjne glade Dage med Bedrøvelse og fly i Hans Favn, der ene dømmer Hjerter efter sit eget Hjerte.

d. 14. Febr. 1828.

N. N.

6 Aar efter blev Kapellanen Sognepræst i Nordjylland.

MORDET I FRØLUNDE

1815 købte Møller i Halseby, Christian Knudsen, Selvejergaard i Frølund By, Taarnborg Sogn (nu Anneks til Korsør) og flyttede dertil med sin Husstand. Konen, Ane Nielsdatter, var da 27 Aar; hendes Forældre var Niels Christensen Bram og Karen Hansdatter. Hun var hjemme til 18 Aars Alderen, da hun blev gift med Christian Knudsen. Egentlig vilde hun nok hellere have været gift med Søren Olsen (der siden flyttede til Ormitslev Mark), ham havde hun været Kæreste med, før hun blev det med Christian Knudsen, som vel sagtens har haft mere jordisk Gods end Søren Olsen. Der kom to Børn i Ægteskabet: Maren, født 1805, og en lille Dreng, der døde 1 Aar gammel.

Christian Knudsen maa vel have nydt en vis Anseelse paa Egnen, da han blev Sognefoged; der siges, rigtignok efter hans Død, at han var almindelig »elsket og afholdt«. Sikkert er det, at han var en myndig Mand. Konen Ane var øjensynlig ikke helt tryk ved ham; hun havde maaske ogsaa en lidt betændt Samvittighed. Han veg ikke af Vejen for at understrege sin Myndighed med god gammeldags Tugt: nogle Knubs og Slag. Der var Respekt for ham i Hjemmet, men det var Træl-

domsfrygt mere end Ærefrygt. I dette Hjem voksede Maren op. Hun har næppe set alt godt hjemme. Præsten i Sognet skriver, at Christian Knudsen ikke ganske kan have været fri for visse »slappe Religionsbegreber« og vel ikke altid har været forsigtig nok med at skjule dem i Pigens Nærværelse. Hun var tidligt udviklet og med. Omtrent et Aar efter Konfirmationen blev hun med Forældrenes Samtykke forlovet med Anders Pedersen; denne Forbindelse betragtede hun imidlertid som stiltiende hævet fra hendes Side, da hun kort Tid efter — særligt efter Faderens Ønske — forlovede sig med Møllersvend Rasmus Jensen. Det var ikke af Kærlighed, men han havde nok tidligere givet hende betydelige Foræringer — og hendes Fader havde nok laant 150 Rigsdaler af den velstillede Møller. Udvortes vidste hun altid at bevare sin Velanstændighed, og hun gik i det almindelige Omdømme for at være en alvorlig og sædelig Pige.

Medens hun var forlovet med Mølleren, indlod hun sig i Kærlighedsforbindelse med Karlen paa Gaarden, *Niels Pedersen*. Han var ogsaa fra Frølund By, født 1798, hans Forældre var Gaardmand Jens Pedersen og Maren Sørensdatter. Han var nok en køn Karl af Middelhøjde, lidt klejn af Bygning, men vel proportioneret, havde mørkt Haar og brune Øjne. Fra sine Husbonder havde han gode Vidnesbyrd, men Præstens Udtalelse tyder paa, at han synes at have en naturlig Letsindighed og daarlig Higen efter at lege Kæreste med Pigerne i Flæng.

Da nu Forholdet mellem de to unge Mennesker fik Følger, kom den fortvivlede Tanke frem hos dem at

søge at faa Faderen ryddet af Vejen, thi det vidste de — og da navnlig Maren — at hans Beslutninger stod urokkelige: nu skulde hun ægte Mølleren. Men hvad vilde han sige til at faa saadan en Brud? Og hvad vilde Sognefogden sige, om han fik noget at vide? Streng havde han alle Dage været, men kom nu dette frem, frygtede de hans Vrede, der kunde give sig meget slemme Udslag. Det var tidligere sket, naar han havde holdt Hustugt, at Ane Nielsdatter bag efter havde ladet sig forlyde med, at hun gerne vilde ønske, han snart maatte dø; dette har Maren aabenbart hørt, og hun nærrede heller ikke de blideste Følelser for Faderen.

Og saa begynder Dramaet, som nu beskrives i den Tidsfølge, det er sket.

— En Aften noget før Paasken 1824 sendte Maren Bud efter Niels, om han vilde komme hjem til hans Moder, saa vilde Maren være der. Hun bebrejdede ham nu, at han holdt sig til andre Fruentimmer, og bad ham om at lade være med dette, da han kunde vente at blive gift med hende. Det havde han nemlig haft sine Tvivl om, da han — med Rette — mente, at hendes Fader vilde sætte sig imod det. Ved denne Lejlighed blev det dog ikke berørt, hvorledes hun vilde naa sit Maal. Den følgende Aften gik Niels ind til hende paa en Tid, da han vidste, at hendes Fader var gaaet til Sengs. Medens de nu samtalede i Enrum, bl. a. om Muligheden af at komme i Ægteskab med hinanden, bad hun ham købe noget Rottekrudt, og ved Hjælp af det vilde hun forgive Faderen. Et Par Dage efter købte han Rottekrudtet paa Korsør Apotek, og begge enedes nu om at prøve Giftens Styrke, før det anvendtes mod Faderen. De

anstillede Prøven med en Kat, som Maren i Mørknin-
gen bragte Niels; den fik en lille Portion deraf — og
døde kort efter. Hun gemte nu Giften nogle Dage, inden
hun vovede Forsøget med Faderen; nogle Gange tænkte
hun vel paa, at det var Synd, og dels havde hun ikke
Lejlighed dertil, naar Moderen gik med i Køkkenet.
Men omsider — Skærtorsdag 1824 — gik Ane ved
Middagstid hen til sine Forældre i Besøg og vendte
først tilbage ved Aftenstid. Maren skulde da give sin
Fader Kaffe. Hun tog da saa meget Rottekrudt, som
hun kunde holde mellem 2 Fingre, hældte kogende
Vand paa, og da hun mente, at det havde trukket nok
til sig af Rottekrudtet, hældte hun det forgiftede Vand
i Kaffen og opskænkede den i Faderens Kop. Sogne-
fogden tog kun en Mundfuld og spyttede den straks ud,
da den smagte ham ilde. Han spurgte saa, hvor den Af-
smag kom fra. Maren svarede, at det var ikke fra Kaffen,
det maatte stamme fra Sukkeret, som havde ligget ved
noget Vitriol. Faderen lod sig nøje med den Forklaring
og fik saa en anden Kop Kaffe, som der ingen Gift var
i. Samme Eftermiddag — efter det første mislykkede
Attentat — gjorde hun et nyt Forsøg. En Pige, Kirsten
Hansdatter, kom i Besøg, og der blev da bagt Æbleski-
ver. Sognefogden ytrede Ønske om ogsaa at faa nogle.
Kirsten fortalte rigtignok, at han, efter at de havde
drukket Kaffen, vilde gaa en Tur ud i Marken, men Ma-
ren bad ham blive, hun vilde bage nogle ekstra Æble-
skiver til ham. Det blev de ogsaa. Under et eller andet
Paaskud fik hun Kirsten lempet ud af Køkkenet og
bagte saa fire Æbleskiver. I den ene af dem kom hun
saa meget Rottekrudt, som hun før havde blandet i

Kaffen. Denne Æbleskive tillige med de 3 andre, der ikke var forgiftede, gik hun ind med til Faderen, som »nød« dem — og derpaa gik ud i Marken. Nogle Timer efter kom han hjem og var ret vel tilfreds, men klagede dog over Kulde og Rystelse i Kroppen. Han gik dog ind til en Nabo, men kom straks tilbage, og da han blev slettere, gik han til Sengs. Han fik Opkastning, og skønt Datteren vidste, at Mælk kunde forhindre Giftens Virkning, gav hun ham dog ikke noget. Først da Hustruen kom hjem, fik han Mælk, da han fortalte om det vitriolforgiftede Stykke Sukker. Da der blev hentet Mælk til den syge, bebrejdede Maren Moderen, at hun aldrig havde andet at kurere Folk med end sød Mælk — og hun gjorde det paa en saadan Maade, der viste, at hun var højst utilfreds med, at Faderen skulde have Mælken. Efter at Christian Knudsen havde drukket, kastede han heftigt op, og det lindrede ham betydeligt; dog var han syg 4 à 5 Dage og hans Tunge øm, hvid og hoven, ligesom hans Læber og Hage blev belagt med Udslet. Medens han laa og led, gjorde Maren det tredje og sidste Forsøg. Hun bød ham en Spølkum Thevand, der var forgiftet med Rottekrudt. Faderen fandt straks, at det havde Afsmag og nød intet deraf, og han troede Datteren, der fortalte, at der muligvis var faldet Sod ned fra Skorstenen i Thevandet, da hun havde skænket. Derimod fik Moderen Mistanke allerede ved de første Forsøg, og denne Mistanke voksede — efter Thevandsforsøget — i den Grad, at hun skændte paa Maren samt slog hende, for at hun skulde sige, hvad der blev gjort ved det, hun tillavede for sin Fader. Hun benægtede, at hun havde bibragt ham Gift eller i det

hele taget noget, hvoraf han kunde tage Skade, men Moderen foreholdt hende, at hun flere Gange havde sagt til hende — naar Faderen havde været streng mod hende — at bare hendes Fader maatte dø, for han var altfor urimelig streng.

Et Par Læger erklærede, at Rottekrudtet næppe kunde medføre Døden, men det kunde fremskynde den, hvis man havde en eller anden Svagelighed.

— Efter disse mislykkede Forsøg var Maren bange for at blive opdaget. Moderens Mistanke hvilede paa hende, men hvis Faderen fik noget at vide! Hun gyste ved Tanken og raadslog med Niels, og de blev saa enige om, at Faderen maatte tages af Dage, det var den eneste Udvej.

En tredje der fra Byen, Hugger *Peder Eliassen*, blev taget med paa Raad; han var født 1792 og havde i 3 Aar været udkommanderet med Kanonbaadene under Kaperkrigen, ellers havde han taget Tjeneste forskellige Steder, bl. a. havde han tjent $2\frac{1}{2}$ Aar hos Sognefogden. Forholdet mellem Husbonden og ham havde ikke været godt, maaske havde det sin Grund i, at Ane Nielsdatter, der var ikke saa faa Aar yngre end Manden, vistnok stod i et saa fortroligt Forhold til Peder Eliassen, som egentlig efter Loven ikke er tilladt. Hun benægtede (som saa meget andet) dette Forhold, men Peder Eliassen vedkendte sig det. Efter at han var kommet af Sognefogdens Tjeneste, kom han til Gaarden — naar Fogden ikke var hjemme — efter at der var signaliseret med noget ophængt Tøj i Haven, Ane vilde paastaa, at hun havde Medlidenhed med ham og blot gav ham Mad. Engang Christian Knudsen var gaet til Gilde,

kom han uventet tidlig hjem og traf da Peder der. Der vankede nok en Dragt Klø — i hvert Fald til Huggeren, hvordan det saa gik Konen. Peder Eliassen fik ellers det Skudsmaal, at han var en dygtig Arbejder, der var god at komme til Rette med. Men blev han beruset, var han tilbøjelig til Klammeri, vild og heftig, og da kendte han ingen Grænser for sin Vrede og Hævn.

Man forstaar, at Sognefogden og Huggeren just ikke var Perlevenner. Det kendtes af alle i Byen, saa Maren og Niels vidste nok, hvem de vilde have til Hjælper, ligesom man vistnok ogsaa var indforstaaet med, at Peder Eliassen nærede det Haab at blive gift med Ane Nielsdatter, naar Sognefogden var ryddet af Vejen.

Den 1. Maj, Valborgsdag, talte Maren med Peder Eliassen paa Frølund Gade. Han skulde da have sagt hende, at om hun ønskede Faderen bragt af Dage, da vilde han for hendes og Niels Pedersens Skyld gøre det. Hun sagde dog ikke ja dertil den Gang. Naturligvis vilde Peder Eliassen ikke vedstaa dette; han fortalte, at det var hende, der først anmodede ham om at opfylde hendes Ønske, og det maatte ske snart, da hun var svanger ved Niels Pedersen. Det lovede han.

Hver Dag blev nu kostbar for Maren. Nogle Dage efter kom der Brev fra Møllersvend Rasmus Jensen, der nu var paa Himmeløv Mølle. Brevet var til Christian Knudsen og indeholdt nærmere Aftale eller Fastsættelse om hendes Indskrivning til Ægteskab med ham. Nu maatte der handles. —

Søndag Morgen den 9. Maj Kl. 7 gik Sognefogden hjemmefra. Han fulgtes med et ungt Menneske fra Frølund, hvis Sag han skulde fremføre for Lægdsfor-

standeren, Forvalter Westergaard, der boede paa Lille Antvorskov ved Slagelse. Samme Eftermiddag var Niels henne hos Maren, som var ene hjemme. Hun opfordrede ham til nu at fuldføre Gerningen. Hun ventede, at Faderen vilde komme sent hjem fra Slagelse, saa der var en gunstig Lejlighed, der ikke maatte forspildes. Lige straks vægrede Niels sig, men Maren var udholdende og bad ham gaa til Peder Eliassen. Niels vidste jo godt, at Maren flere Gange havde talt med ham om Sagen. Han gik, men traf ikke Huggeren og vendte tilbage til Maren, der atter bearbejdede ham om at formaa Peder Eliassen til at følge med ham. De skulde gaa Sognefogden i Møde og myrde ham. Naar de gik forbi Havegærdet, skulde der være lagt en Sten som Tegn paa, at hendes Fader ikke var kommet hjem. — Niels gik da atter hen til Peder Eliassen, men maatte vente et Kvarter, inden han kom. Da Niels nu kom frem med sit Ærinde, begyndte Huggeren at hale lidt i Land: det var en slem Gerning at udføre. Ja, men nu var det det eneste Middel til at afværge Faren, og netop denne Aften frembød en bekvem Lejlighed, erklærede Niels. Hvert Øjeblik kunde Christian Knudsen ventes at komme hjem fra Slagelse. Det lykkedes desværre alt for godt at faa Huggeren i Krigshumør og faa hans gamle Had og Skinsyge mod Sognefogden til at staa i lys Lue. Da han hørte om Brevet, der var kommet fra Mølleren, opstod der megen Harme hos ham, da han nu saa, at det var Faderens bestemte Hensigt at tvinge Datteren mod hendes Vilje til Ægteskab. Han tænkte ogsaa paa den Mishandling, hun vilde være udsat for, hvis hun ikke føjede sig efter Faderens Ønske.

Hans let ophidsede Sind blev yderligere sat i Sving ved noget Brændevin, som Niels havde taget med til ham. Han drak det, og i Forvejen havde han ved Bortgangen fra den Bonde, han havde arbejdet hos, faaet et Glas Brændevin. Dette kan noget forklare, at et Menneske, selv med et mindre fordærvet Hjerter, kan falde saa dybt, som Peder Eliassen nu gjorde, da han fulgte Opfordringen.

Niels og Peder forsynede sig nu hver med en Skagle og begav sig ud paa Vejen mellem Frølunde By og Tjæreby. De ventede henved en Time, inden Christian Knudsen kom; Klokken var da 11^{1/2}, og han var kommet ind paa sin egen Lod. I højre Haand holdt han en Tøjrkølle. Den blev senere fundet tæt ved og blodbestænket, da den var faldet ud af hans Hænder paa det Sted, hvor han blev slaet ned. Ane havde nok advaret Manden mod Efterstræbelser (hun vidste vistnok, at Peder Eliassen var anmodet om at dræbe hendes Mand), han skulde tage sig i Agt og ikke gaa sildig ud om Aftenen, da han havde Uvenner; den Advarsel vilde hun give ham, skønt hun vist egentlig ikke mente, at Mordet blev til noget, da Huggeren overfor hende havde maattet love og sværge paa, at det ikke skulde ske. Niels vilde nok have spurgt Sognefogden, om han maatte faa Maren, men Spørgsmaalet kom ikke frem. Det var Sognefogden, som spurgte Niels, om det var ham, samt om, hvem det var, der stod ved Siden af ham. Inden Niels kunde svare, slog Peder Eliassen Christian Knudsen i Hovedet med sin Skagle, saaledes at han straks faldt til Jorden. Han var dog endnu i Live, og derpaa slog de begge løs paa ham, til alt

var stille. Saa tog de fra hans Lomme en Tegnebog, hvis Indhold (godt 8 Rigsdaler) de delte, og derpaa lagde de Tegnebogen tilbage i Sognefogdens Lomme. De bar saa eller tildels slæbte Liget over Poul Knudsens Lod og kastede det i en Tørvegrav nedenfor, omtrent en halv Fjerdingvej fra Gerningsstedet. Hans Hat kastede de ned i et andet Vandhul. Det hele varede ca. en Time, hvorpaa de gik hen paa Gaarden til Maren. Hun havde paa Moderens Opfordring lagt Faderens Nattøj til Rette, som hun plejede, naar han var ude om Aftenen. Selv var hun gaaet i Seng, da de to kom og fortalte hende det hele. Hun svarede da, at det var godt. Huggeren spurgte, om hun nu var fornøjet. Nej, det var hun ikke, men hun havde dog faaet sin Begæring opfyldt. Iøvrigt gjorde Meddelelsen saa stærkt et Indtryk paa hende, at hun var lige ved at blive afmægtig. Hun gik atter til Ro, og de to Mænd gik hver til sit.

Hvorledes mon Mordernes Samvittighed havde det? Hos Huggeren var det saaledes, at næppe var Misgerningen begaaet, førend han følte en Anger og Uro i Sjælen, der udtrykte sig saa tydeligt i hans Aasyn og hele Adfærd, at han herved let blev opdaget som Gerningsmand.

Niels Pedersen havde nok flere Gange overfor Maren ytret, at han tvivlede paa, at han kunde bære en saadan Byrde paa sin Samvittighed, men hun trøstede ham med, at nu kunde de nok komme til at ægte hinanden. Da nu hendes Moder — efter Faderens Død — ej heller vilde give sit Samtykke, havde Niels udtalt sig med, at saa var det bedst, de ombragte sig selv. Han havde saa forlangt det Rottokrudt, som Maren gemte. —

Og Maren? Ja, efter Moderens og Bedsteforældrenes Opfordring skrev hun Dagen efter Mordet, den 10. Maj, til Møllersvend Rasmus Jensen og fortalte ham, at hendes Fader var bragt af Dage, men at hun takkede Gud, fordi den formentlige Gerningsmand var paa-grebet. Rasmus Jensen var da taget til Frølunde, hvor han fandt Maren meget bedrøvet over Faderens Død. Hun kom atter med en Ytring om at takke Gud, fordi Peder Eliassen var arresteret som Morder. Da Niels Pedersen blev sat fast, beholdt hun ligeledes Fatningen og var da kun meget stille. Da hun selv blev fængslet, gav hun sig til at græde uden ellers at sige noget. —

Dagen efter Mordet, Mandag den 10. Maj, da Manden ikke var kommet hjem endnu, sendte Ane Bud til Slagelse for at faa nærmere Underretning. Budet kom tilbage med den Besked, at Christian Knudsen var gaaet fra Andreas Ølbrygger i Slagelse mellem Klokken 8 og 9 Søndag Aften, og Bryggerens Karl havde fulgt ham ud af Byen. Tirsdag Aften mellem 6 og 7 kom Gaardmand (og Dannebrogsmænd) Poul Knudsen af Frølunde ind til Ane og viste hende et Lommeuhr, som hans Karl havde fundet paa Sognefogdens egen Mark. Maren genkendte det straks som Faderens, og Ane sluttede nu, at hendes Mand maatte være ombragt og Liget være i Nærheden.

Der blev nu søgt, og selve Byens Skolelærer, Kirkesanger Niels Olsen og Husmand Jens Pedersen af Frølunde trak Liget op med en Brandhage. Det blev den 15. Maj synet af to Slagelse-Kirurger, Goellrich og Kannegieser. Der var 11 Saar, deraf 9 i Hovedet og

Ansigtet, et paa Brystet og et paa den venstre Albue. Det kan ses — hedder det i deres Beretning — at en meget betydelig Vold har mærket paa den afdødes Hoved og frembragt en øjeblikkelig Død.

Mistanken rettedes straks mod Peder Eliassen: man vidste, at han mod den afdødes Vilje havde haft sin Gang dør i Huset, og hele hans forstyrrede Adfærd viste det. I hans Sengehalm fandt man skjult Klædningsstykker, der bevisligt tilhørte ham, dem havde han været iført Mordaftenen, og nu var de mer eller mindre besudlet med Blod.

Ved det første Politiforhør i Frølund var Ane sengeliggende, i det hele viste hun en højst mærkelig Væremaade. Peder Eliassen blev da sat i Skelskør Arrest. Til at begynde med kom han med forskellige urigtige Forklaringer og nægtede Forbrydelsen. Men det var — mener Præsten, der besøgte ham i Arresten — mere af Skaansel med de andre medskyldige end af Hensyn til sig selv, »thi han har ofte fortalt mig (Præsten Duus fra Haarslev-Tingjellinge), at hans pinligste og ulykkeligste Tilstand var den Tid, i hvilken han endnu ikke havde tilstaaet sin Brøde. Først da dette var sket, vendte nogen Rolighed tilbage i hans Sjæl«.

Snart maatte Niels Pedersen gøre ham Selskab — og til sidst Maren, de tre sad i Skelskør.

Ane gik heller ikke fri. Hun blev paa Grund af sin haardnakkede og tilsyneladende usandfærdige Forklaring sat i Arrest, men da der ingen Arrester var ledige i Skelskør, blev hun ført til Holsteinborg Arrest (i Rude). En Vogn med behørig Vagt blev tilsagt fra Boeslunde Sogn. Selv ventede hun snart — som uskyl-

dig — at vende tilbage. Det lykkedes hende ogsaa at undgaa den jordiske Retfærdighed, det samme gjaldt Tjenestepigen paa Gaarden Maren Jensdatter og Drengen Anders Nielsen, de tre blev egentlig betragtet som Medvidere i den begaaede Forbrydelse. Men de slap med Skrækken.

— — Ved Vester Flakkebjerg Herreds Ekstraret i Skelskør blev Maren Christiansdatter, Hugger Peder Eliassen, Tjenestekarl Niels Pedersen, Sognefoged Christian Knudsens Enke Ane Nielsdatter og Tjenestepigen Maren Jensdatter samt Drengen Anders Nielsen tiltalt, den første for attenteret Mord paa sin Fader, Sognefoged Chr. Knudsen, Peder Eliassen og Niels Pedersen for fuldbragt Mord paa samme Person, Ane Nielsdatter, Maren Jensdatter og Anders Nielsen for Medvidere i den begaaede Forbrydelse.

Dommen faldt 1. September 1824. Maren, Peder og Niels skulde have deres Liv forbrudt; deres Hoveder skulde hugges af og sættes paa Stager og deres Kroppe lægges paa Stejle.

12 Dage efter fødte Maren Christiansdatter en lille Pige til Verden, hun blev døbt samme Dag og fik Navnene Christiane Frederikke Knudine Nielsdatter. I Kirkebogen bemærkes, at Barnet blev født paa Byens Raadhus, at Forældrene ikke var ægteviet, det var et Slegfredbarn. Fadderne var Madam Petersen, Mad. Kastrop, Købmand M. Bau, Gæstgiver M. Thomsen og Politibetjent Vinge. Det kom senere til Bedstemoderen i Frølunde og døde der 1826, den 28. Februar. I Taarnborg Kirkebog hedder det, at Christiane Nielsdatter var Datter af Pigen Maren Christiansdatter

med Ungkarl Niels Pedersen i Frølunde, begge henrettet for begaaet Mord paa Sognefoged Chr. Knudsen i Frølunde.

Imidlertid gik Sagen videre til Hof- og Stadsretten, der stadfæstede Herredsdommen den 14. December 1824. To Maaneder efter, den 14. Februar 1825, afsagde Højesteret sin Kendelse, der ogsaa blev en Stadfæstelse. Dommen gik nu til Kancelliet for af den at videresendes til Kongen med en eventuel Indstilling om Benaadning. En saadan Indstilling kom ikke, intet af Kancelliets Medlemmer stemte for det. Og fra Frederik den 6te lød det:

Det er vor allerhøjeste Vilje, at den under 14. Febr. d. A. i Højesteret afsagte Dom over Maren Christiansdatter, Hugger Peder Eliassen og Tjenestekarlen Niels Pedersen *skal fuldbyrdes*.

Kbhvn., d. 16. Marts 1825.

Frederik R.

Der var mange Kræfter i Gang for at redde de dødsdømte. Marens Moder skrev, dog ikke selv, baade til Kongen og Dronningen og bad om Naade for Datteren. Her skal blot anføres et lille Uddrag. »Dybt nedtrykket af Sorg og Bekymring over Tabet af min kære Mand og sände Støtte ræddes jeg ved Tanken om, at min ulykkelige Datter Maren Christiansdatter, mit eneste Barn, Moder til en ulykkelig efterlevende Skabning, skal falde for Bøddelens Haand, og ligesom jeg har vovet at anraabe vor allernaadigste Konge om Naade for min ulykkelige Datter, og at hun dog maatte beholde Livet, saaledes vover jeg ogsaa at kaste mig i Støvet

for Deres Majestæt om at have Medlidenhed med en ulykkelig, sorgfuld, ja fortvivlet Moder.«

Niels Pedersens Forældre søgte om, at Sønnen maatte forskaanes for Dødsstraffen. Hvis ikke, at hans jordiske Levninger maatte blive begravet straks efter hans Henrettelse, selv om det skal være paa det Sted, hvor han udgyder sit Blod. Peder Eliasens aldrende Moder søgte ogsaa Kongen om Benaadning for sin Søn.

Det hjalp imidlertid altsammen intet, og nu kom nogle Dage, der nok har bragt Røre i Skelskør By. Bøddelen, Raunholt, ankom. En Dr. Otto forespurgte gennem Byfoged Foss i Skelskør Kancelliet, om han maatte faa Maren Christiansdatters Hoved. Herpaa lød Kancelliets diplomatiske Svar, at man »ej fandt det passende at afgive Resolution i denne Sag«. Ej heller vilde man tage Stilling til Byfogdens Anmodning om at lade en Læge undersøge Maren, om hun paany var frugt-sommelig: Det var jo ogsaa ret ligegyldigt.

Henrettelsen skulde finde Sted tæt udenfor Skelskør By paa en Mark i Egeslevmagle Sogn. Stejler og Stager rejstes sammen med Skafottet. Imidlertid kom der et lille Forspil, der affødte en hel Retsforhandling. Det var bestemt, at Henrettelsen skulde foregaa den 8. April imellem Kl. 8 og 9 Formiddag. Dagen før meldte nemlig Udflytter Elias Nielsen, Egitslevmagle, der boede tæt ved Retterstedet, at han om Aftenen den 7. April havde set Stejlerne, saaledes som de var opsat af Skarpretteren, men næste Morgen var de borte. Han gik derop og saa, at de var taget ned og kastet hen i en Sandgrav under Banken. Den ene Stejle var trukket op af Jorden og den anden brækket over tæt nede ved

Jorden. Han sendte sin Søn Ole Eliassen ind til Herredsfogden for saa betimeligt som muligt at underrette ham derom, for at det hele kunde være i Orden til Eksekutionen. Der havde om Aftenen været en Del Mennesker fra Egitslevmagle og beset Stejlerne. Gaardmand Hans Arensen fra Egitslevmagle havde den 7. April været til Hestemarked i Skelskør og set Skarpretter Raunholt tale med nogle Personer, som han (Hans Arensen) ikke kendte; de havde sagt til Skarpretteren, at i Morgen Kl. 9 var han næppe saa rask paa det som nu. Hans Arensen kørte for Skarpretteren ud til Retterstedet og spurgte da denne, om han ikke havde nogle Uvenner, der havde omstyrtet Stejlerne. Det var nok nogle Prangere fra Faardrup, der var blevet fornærmet over, at Bøddelen ikke vilde drikke med dem. Skarpretteren anslog Skaden til 4 Rigsdaler og var ogsaa af den Mening, at det var Prangere fra Faardrup eller Flakkebjerg, der havde været paa Spil. De havde flere Gange trængt sig ind paa ham for at ville drikke med ham, men han vilde ikke, hvorfor de var blevet fortrydelige. En 19-aarig Uhrmagerlærling Jørgen Dahlgren, der var i Lære hos Uhrmager Petersen i Skelskør, havde Torsdag Aften den 7. April hørt nogle Prangere, Espen fra Faardrup og Hans Pedersen fra Flakkebjerg, raabe op og skælde en Person ud for en skidt Knægt. Denne Person, mente han, var Skarpretter Raunholt.

— Fredag den 8. April fandt Henrettelsen Sted. Stejlerne var sat op og alt i Orden. Om selve Begivenheden melder de officielle Beretninger intet. Byfoged Foss i Skelskør beretter samme Dag Kancelliet, at Livsstraffen er blevet eksekveret og Niels Pedersens og

Peder Eliasens Kroppe bleven oplagt paa Stejlen. De Meddelelser, som muligvis er indgaaet til Amtet, findes ikke. En af de Sorø Amtmænd har formentlig villet have Luft og har da kasseret alle de Skrivelser, som omhandler Justitsvæsenet. Men vi har en god Meddeler i H. C. Andersen, som den Gang var 20 Aar og gik i Mesterlektien (ældste Klasse) i Slagelse Latin-skole. Klassen fik fri i Anledning af Begivenheden — det var egentlig meget liberalt — og kørte meget tidligt, da det endnu var mørkt, til Skelskør. Han fortæller nu i sin Levnedsbog, at just som de kom til Byens Port, gik denne op, og hele Optoget kom frem. Pigen var meget smuk, men dødbleg; med et forunderligt Blik stirrede hun paa Mængden og paa Egnen rundt om; hun laa i Kærestens (Niels Pedersens) Arme, han var rød og rund at se til. Peder Eliasen var gulbleg med lange sorte Haar, der hang ham over Ansigtet. Nogle andre Tjenestekarle raabte et Levvel til ham, han tog Hatten af og nikkede. Tre Præster (fra Skelskør, Korsør-Taarnborg og Haarslev-Tingjellinge) fulgte de tre op paa Retterstedet; det var saadan en smuk Morgen, de sang alle 6 en Salme, og Pogens klare Stemme lød over alle de andres. De kyssede hverandre og Præsterne med; til sidst kyssede Maren sin Niels endnu engang. Maren lagde først Hovedet paa Blokken, og først ved det andet Hug faldt det. Derpaa fulgte de to andre og lagde deres Hoveder paa den samme blodige Blok; H. C. Andersen var kommet helt ind i Kredsen; han syntes, at deres Blik havde stirret paa ham, saa han blev helt forunderlig til Mode. Rakkerknægtene spiste Aal og drak Brændevin efter Eksekutionen; saa kom Pogens

gamle Bedstemoder og græd. Hun lagde Marens Lig i en Kiste, medens begge Karlenes Hoveder blev sat paa Stager og Kroppene lagt paa Stejler. Bønderne stod underligt ufølsomme deromkring; de talte om de gode Klæder, der skulde ligge der til ingen Nytte, dem kunde mangel en have godt af at faa. O, det er de sidste, de slider, sagde nogle. En Skræder fra Slagelse havde digtet en Vise, man kunde købe; Ordene var lagt i Munden paa de henrettede, og den gik paa Melodien: Jeg fremmed her til Stedet kom. Visen indbragte Skræderen en god Skilling.

Hele Oprinet virkede saa stærkt paa H. C. Andersens Indbildningskraft, at han den følgende Nat ikke kunde falde i Søvn, han saa de to blege Hoveder paa Stagerne, og Pigens forunderlige Blik kunde han aldrig glemme.

Ane Nielsdatter levede endnu nogle Aar paa Gaarden i Frølunde; det var nok en forpint Sjæl, der fandt Fred, da hun lukkede sine Øjne.

— Det hedder jo, at om hundrede Aar er alting glemt. Mon? Skulde der ikke være en og anden af de gamle her paa disse Egne, som mundtlig har faaet Beretningen om dette Sørgespil? Det kan næppe fejle, at den har vakt megen Opsigt og sikkert været Samtaleemne Mand og Mand imellem gennem lange Tider.

Hvad den ovenfor omtalte Vise angaar, der var forfattet af Slagelseskræderen, har jeg søgt efter denne i det kongelige Bibliotek. Her findes den ikke. Skulde den være opbevaret et eller andet Sted paa Land eller i By, vilde jeg være meget glad for at faa Lov til at tage en Afskrift af den. Det kunde jo træffe sig, at den gem-

tes som en Sjældenhed eller som et Minde om Begivenheden. Biblioteket vilde vist ogsaa blive glad ved muligvis at faa den til Opbevaring, saa den ikke gaar til Grunde.

Efterskrift.

Hr. Rentier Chr. Jespersen, Dyrehaven, Skelskør, har i sin Barndom haft Lejlighed til at høre lidt om Henrettelsen af de tre skyldige. Den fandt Sted paa *Kanehøj Bakke*, der er en temmelig stor Broncealderhøj, som kan ses videnom. Nu er den fredet, takket være Hr. Jespersen, ellers vilde den nu have ligget nede i de to Grusgrave, som er paa hver Side af den. I 1860erne hørte han, at flere af de gamle i Tystofte sang Skrædderens Vise, særlig Dorthé Jens Nielses (Lansenerens) og Maren Huggers. Deres Mænd havde assisteret ved Henrettelsen, det vil sige, at de var med at slaa Ring omkring Retterstedet med Vaaben, der vistnok kun bestod af en Plejle eller en Fork (Høtyv). Der var ogsaa en Del Kvinder derovre af Nysgerrighed, og unge Gaardmandsdøtre fra Egeslevmagle havde bedt Øvrigheden om Tilladelse til at klæde Maren Christiansdatters Lig og føre det til Egeslevmagle Kirkegaard for at begrave det der. De fik Tilladelsen og hjalp Bedstemoderen med at lægge Liget i Kisten. Snart efter at Karlens Lig var lagt paa Stejle, kom nogle Vagabonder eller fattige Mennesker; de næsten afklædte de stejlede Lig, og de stjal Tøjet. Folk var ikke saa blødagtige dengang. Meddelelsen har flere Gange hørt den omtalte Vise blive sunget, men da han

var Dreng, husker han kun, at den indeholdt en For-
maning fra de henrettede til Ungdommen om aldrig
af Djævelen at lade sig forføre til saa store Synder og
Ugerninger som denne.

Der findes vist næppe Eksemplarer af den nu.
Maaske en Afskrift. For mange Aar siden talte Hr.
Jespersen med en gammel Mand fra Tjæreby, der be-
rettede følgende: Sognefogden, Christian Knudsen i
Frølunde, var en meget kraftig og modig Mand, som
vistnok aldrig havde kendt til Frygt eller været ræd.
Da han Mordaftenen gik fra Slagelse hjemad, kom han
op at age hos en Gaardmand fra Svendstrup. Da de
kommer i Nærheden af Frølunde og Sognefogden skal
staa af for at gaa det lille Stykke Vej over Marken hen
mod Byen, siger han: Det er dog underligt; jeg bliver,
som om der skal times mig en stor Ulykke! Men der
kan da intet ske paa det korte Stykke Vej, som jeg
kender saa godt. Manden, som han kørte hos, tilbød
gentagne Gange at køre ham hjem og bad ham til sidst
indrængende derom. Sognefogden stod en kort Stund
og holdt sig i Vognen, nedtrykt af Angst for, hvad der
vilde komme. Men med ét rankede han sig og sagde
Tak for Køreturen, idet han tilføjede, at da han intet
ondt havde udestaaende, vilde ingen gøre ham noget.
Deri tog han dog fejl. Faa Minutter efter gik han lige
i Døden.

DA HAARLEV BYSMED VAR I KØBENHAVN (1746)

Nogle Dage før Jul 1746 var 3 Haarlev Mænd, Smeden Hans Olsen, samt Abraham Thomsen og Peder Pedersen en Tur i Hovedstaden. De overnattede i et Værtshus paa Vesterbro, hvor Smeden bildte en af Pigerne ind, at han var Enkemand, og blev gode Venner med hende. Pigen troede Smeden og kom en skønne Dag vandrende til Haarlev for at tale med Kæresten. Hun gik ikke direkte til Smedehuset — heldigvis, men fik at vide, at Smeden var gift, og drog da skuffet af By.

Nu fik Sladderer Ben at løbe paa! Takket være de to Rejsefæller, der jo maatte vide Besked, løb Historien Byen og Sognet rundt, og den blev lidt lummer for Smeden. Da Præsten mellem Jul og Nytaar var paa Besøg i Hjemmene, fik han ogsaa Nys om Historien. Nu maa man vel huske paa, at det var i Kirketugtens Dage, da den gejstlige Øvrighed greb ind i saadanne Sager.

Smeden kom i Forhør hos Præsten og maatte til sidst søge at rense sig for Beskyldningen ved et Sagsanlæg mod sine to Rejsefæller. Mærkeligt, at man ikke

søgte at faa fat paa Kronvidnet, Værtshus-Pigen fra Vesterbro, da man skulde synes, at hendes Udsagn burde være afgørende. Men det synes ikke saa. Derimod indstævnedes Smeden Abraham og Peder til Møde d. 17. Januar 1747 paa Tryggevælde Birketing angaaende det Rygte de havde udspreedt om ham og et Kvindemenneske paa Københavns Vesterbro. Fra Haarlev mødte som Vidne Lars Hansen, Johan Pedersen, Jørgen Espensen og Mette Buchmans. De to Rejsekammerater erklærede enstemmigt, at de ikke vidste eller havde udsagt noget om Smeden, andet end da de begge var sammen med Smeden for ca. 3 Uger siden ved Juletid udi København, logerede alle 3 ind i et Hus paa Vesterbro om Natten, hvor der var en Pige i Huset, som passede dem op og skænkede Øl og Brændevin for dem, og som de sad i Logementet, snakkede Abraham først Lystighed med Pigen; da sagde Peder til hende, at hun skulde være noget god ved Abraham, eftersom han var Ungkarl. Hertil bemærkede Smeden, at hun skulde ikke tro Abraham og Peder, men ham, thi han var Enkemand, hvorpaa da det var Sengetid, enhver gik hen og lagde sig — og de vilde ikke beskylde Smeden for, at han havde haft nogen utugtig Omgængelse med Pigen. Søndag før sidst afvigte Juledag kom et Kvindemenneske gaaende til Haarlev, det var Pigen fra Vesterbro, hun spurgte efter Abraham og Smeden Hans. Jørgen Espensen gav hende Besked, hvor de var i Byen. Hun gik da ned til Johan Cornelius, hvis Dreng gik op til Abraham for hende. Hun kom saa ind hos Thomas Nissen (Abrahams Fader) og satte sig ved Kakkellovnen i hans Stue,

hvor Peder kom til paa samme Tid. Han spurgte hende, hvad hun gjorde herude. Intet Svar. Atter spurgte han, om hun vel ikke var gaet herud for Abrahams Snaks Skyld. Da kom det: Gud bedre mig, desto værre. Om Smeden havde haft noget med hende at bestille? Nej.

Saa blev Retten hævet. De to, Abraham og Peder, vilde ikke have Smeden i Gyngen.

* * *

Med Udskrift fra Retten mødte Smeden saa hos Præsten og var nok saa kry paa det. Men nu lader vi Præsten faa Ordet: Nok er der kommet en Udskrift fra Retten, men den forbigaar den væsentligste Passage, som jeg har sat et \times ved. Men naar jeg baade før og siden har talt med Vidnerne Abraham og Peder, hver især, har de enstemmig ej alene omstændelig forklaret, at Smeden med den dybeste Forsikring har erklæret til Kvinden, at han var Enkemand, men endog vidner, at da de begge gik til Hvile, spurgte de Smeden, om han ikke vilde ligge hos. Han svarede, at han havde saa ondt i sin Ryg, at han hellere vilde sidde paa en Stol ved Kakkelovnen. Pigen kom da til ham, Lyset blev slukket, og de to (Abraham og Peder) laa vaagne noget og hørte Smeden og hende hviske idelig og vende sig paa Stolen, hvorpaa de to medrejsende faldt i Søvn. De har fortalt, at da en af dem stod noget tidlig op om Morgen, fandt han Smeden liggende i Sengen hos Kvinden, han rykkede ham i Klæderne og vakte ham op. Da de var staaet op til Hjemrejsen og spurgte Sme-

den, om han nu vilde følge med, svarede han, at der som de vilde køre langsomt, vilde han komme gaaende bagefter dem, da Kvinden og virkelig fulgte ham ved Haanden et Stykke og tog Afsked med ham med de Ord, at hvad de havde talt sammen, skulde blive vist. Dernæst skal det være sket, som Tingsvidnet videre indeholder, at dette Kvindemenneske kom gaaende med Pik og Pak herud til Haarlev og saa til Enderslev.

Hvorledes jeg er kommen til at tage mig af denne stygge og liderlige Sag samt om, hvordan min Fremgangsmaade har været, derom vil Hr. Provsten behageligen lade sig underrette saaledes: D. 29. Decbr. (før havde jeg ikke hørt et Ord derom) kom den Mand i Haarlev By, som Kvinden havde logeret hos, til mig ombedet, som han sagde, af hende at andrage den hele Passage for mig og fortalte den efter hendes Mund saa vidt Forlovelsen og Forsikringen betræffer lige saadan som ombemeldte Smed siden har udsagt. Der-til svarede jeg, at naar hun var mig ubekendt og havde noget at besvære sig over for mig, burde hun gøre det personlig. Manden sagde, at hun var i Køge, og han ventede at tale med hende den samme eller følgende Dag. Jeg bad ham give hende dette Svar og hørte derefter ej mere fra hende.

Næppe var jeg saa vidt bleven vidende derom, førend jeg hørte, at det var med sine liderlige Omstændigheder i alles Mund, ej alene i Byen, men endog over hele Sognet, og at der i den Anledning passerede forargelige Diskurser, hvor blot to samledes, hvorudover jeg fandt mig forbunden til at undersøge det om-løbende Rygte noget nærmere og lod saa de tvende

Mænd af Haarlev By, som Smeden havde været i Følge og Selskab med, enhver af dem især, komme til mig for at udspørge Sandheden og den virkelige Sammenhæng af den. De udsagde enstemmigt, som ovenfor meldt er. Derefter — under Samtale med Smeden selv ved at aflægge min Besøgelse i det ny Aars Begyndelse — lod jeg Smeden kalde for mig for at høre hans Ord i Enrum. Smeden vendte ikke alene Sagen fra sig paa Abraham som en Ungkarl, og som den Tiltale til Kvindemennesket bedre kunde passe sig paa, men sagde endog, at han vilde søge ham ved Rettergang som den, der havde bragt saadan ond og ukristelig Snak ud om ham. (Det gjorde Smeden og kom saa med Udskriften fra Birkeskriveren).

Men hvad! Det sidste er saa skalkagtig som det første. Saa hastig jeg slaar mine Øjne i Tingsvidnet at læse det igennem i Smedens Nærværelse, bliver jeg var, at tvende Ord derudi ere udkradsede og omskrevet med en fremmed Haand, det ene pag. 2 i Kopien: uttugtig (saa slet bogstaveret) i Steden for et andet Ord, som ej kan ses, hvad har været, og det andet Sted pag. 3 Nr. 2 *Abrahams* i Steden for Smedens.

Paa min Tiltale derom til Smeden svarede han noget forbavset uden Tvivl derover, at jeg skulde mærke den Falskhed, at han ej vidste, at og hvorledes det var sket, han kunde ej heller tro, at det var saa; men da jeg havde overbevist ham derom og forklarede ham, hvad det har paa sig at forfalske et saadant Dokument, raadede jeg ham (saasom det var, som jeg sagde ham: ikke kun mit Sindelag eller mit Embede at give mig til Dommer over ham), at, saa vidt som han vilde be-

nytte sig af sit Tingsvidne, skulde han hellere bekoste en ny Udskrift af Protokollen. Han gik da bort som den, der vilde følge mit Raad, og blev borte dermed, indtil han sidste forgangen Uge kom med det samme igen, gørende denne uden Tvivl grundfalske Beken-delse, at Skriveren selv havde gjort Forandringen ham til Gefald (Behag) for hans Kones Skyld!

Da jeg, saa vist som jeg ikke vilde gøre Vidtløftig-hed deraf, maatte lade det staa hen indtil videre, efter at jeg havde set mig forsynet med Bevis af Tingsvid net, var kommet i saadan Maade i mine Hænder. Læn-ger er jeg for Resten ikke gaaet frem, men har for-manet saavel Smeden som Abraham Thomsen, da de vilde gaa til Alters, at holde sig tilbage, indtil jeg fik andraget derom (hos Provsten).

Smeden Hans Olsen er en Ordgyder, et skalkagtigt, løgnagtigt og derhos hykkelsk Menneske, er advaret og paamindet af mig ved 14 Dags Tid, førend han kom i dette, da han med Skældsord, Trusel og Slagsmaal havde overfaldet en Husmand her i Haarlev By.

Haarlev, d. 7. Marts 1747.

Fog.

Mærkeligt, at Haarlev-Præsten ikke selv sørgede for en ny Udskrift af Birketings-Protokollen!

Provsten i Bjeverskov Herred, Lyder Roed i Her-følge, lod Præstens Brev gaa videre til Bispen og gav selv denne følgende Resumé af Sagen: En Smed, Hans Olsen, i Haarlev By har tillige med tvende Mænd, Abraham Thomsen og Peder Pedersen været i Køben-

havn før Jul. Paa Hjemvejen har de lagt sig ind paa Vesterbro om Aftenen, hvor en Pige tappede Øl og Brændevin for dem. Til denne Pige talte Abraham Skæmt, og Peder bad Pigen være god ved Abraham, thi han var Ungkarl. Smeden Hans Olsen derimod rekommanderte sig hos Pigen under Forevending, at han var Enkemand, som er usandt, thi han er gift og bor i Haarlev. Smeden vandt, gik til Sengs med Pigen, men hvad videre passerte, ved ingen, som indsendte Tingsvidne viser.

Da nu Smeden Hans Olsen var hjemkommen til Haarlev, kom Pigen og vilde besøge og se sig for hos Kæresten Hans Smed, men hun mærkede, at Kæresten var en gift Mand, der havde en Ægtekone, hvorover hun (Pigen) blev bange for at gaa ind til Smedens, men tog Logement hos en anden Mand i Haarlev, klagede sin Nød for Manden og bad ham give Sagen ind for Præsten og gik saa bort fra Byen. Hans Olsen Smed har nu selv ved at indstævne Abraham Thomsen og Peder Pedersen gjort denne Sag til et udspredd Rygte, saa Sognepræsten, Hr. Fog, er raadvild, thi han faar dyre Forsikringer af Abraham og Peder, at Smeden laa hos Pigen, som er en Ægtemand uanstændig. Hvad nu Hr. Fog skal gøre for at gaa frem i Forsigtighed, adspørger han om. Smeden har meldt sig til Kommunion (Altergang), men Hr. Fog har undskyldt sig for at annamme ham, men bad ham venligt holde sig noget derfra, indtil han fik betænkt sig, hvorledes han med ham skulde fremgaa, der dog har beskæmmet sig baade med at fri til Pigen, ligge hos Pigen og of-

fentlig indstævne dem, der har hørt og set hans Adfærd for at gøre deres Ord, Syn og Hørelse til intet.

— — Paa dette svarede Biskop Hersleb, at han havde ganske vel overvejet den underlige og forargelige Sag med Smeden Hans Olsen i Haarløf, Abraham Thomsen og den Pige paa Vesterbro. Jeg er af samme Tanke som Hr. Fog, at Smeden næppe er uskyldig; jeg tænker og, at naar der er en Klage, saa blev hans Brøde let udfunden og bevist; men videre er der slet intet bevist mod ham. De tvende Vidner har besmittet deres Samvittighed, som dem vel trolig privatum bør foreholdes, ved det, at de ikke bekendte for Retten det samme, som de for Præsten har berettet, og Retten er det rette Sted, hvor Sagen skal afgøres efter deres Vidnesbyrd, og ikke efter det som de andet Steds udsiger. Her er ingen Klager, og Præsten er ikke skyldig at gøre sig til Anklager, da Pigen angav. Pigen skulde være gaet til Øvrigheden og ikke til Præsten og tænke, at det var hans Sag at udføre hendes Sag.

Der er ved Sagen intet at gøre, uden at Smeden Hans Olsen kan forkyndes privatum, hvad man mener om ham, hans Ugudelighed, hans Utugt, hans Ublu-
hed at ville ved Retten skjule sin Synd, hans Dum-
dristighed at forfalske et Tingsvidne etc., og at han ved at gaa den Vej ej undgaar sin Straf, og at Sakramentets Brug, saa længe han ej omvender sig og be-
kender for Gud (hvilket han for Præsten ganske trygt kan gøre, uden at frygte at det kommer ham til Straf) vil forøge hans Synd og hans Dom. Derefter admit-
teres han til Sakramentet, som han begærer.

— — Det var egentlig en hel fin Afgørelse for alle Parter. Smeden slap for at staa aabenbar Skrifte, han kunde blot ganske stille indrømme sin Brøde over for Præsten. Den verdslige Øvrighed blev ikke hørt, Smeden kom til Alters — og Kirkens Anseelse havde intet lidt.

PRÆSTEN I NØRRE JERNLØSE

I gamle Dage var det ikke saa let at faa Præstekald. Det hændte ofte, at den unge Præst giftede sig med Formandens bedagede Enke, hvorved begge »fik Brød«, som man sagde. Ellers var Vejen den, at den vordende gejstlige søgte Velyndere blandt Godsejere, der den Gang havde Kaldsret til Præstekald paa deres Godser. Herremanden udstedte Kaldsbrevet, Biskoppen »ordinerede«, og Kancelliet approberede.

1742 var den 33aarige *Johan Adolf Hansen Nimb* Medhjælper hos Sognepræsten i Nørre Jernløse, som da var syg, og døde Aaret efter. Saa var det Tid at smede, og det ser ud, som om Nimb har benyttet et Mellemed til at faa Kaldet. Dette Mellemed var Pigen, Jomfruen, Mademoisellen *Karen Jordhøy*, der en Del Aar havde været i Tjeneste hos Generalinden paa Frydendahl v. Eyndtens, født de Krag. Ved deres Hjælp fik han Stillingen, men da Forbindelsen hævedes — om det har været Trolovelse, er ikke til at afgøre — anlagde Karen Jordhøy, tilskyndet og støttet af Generalinden Proces mod Præsten, der kom for Provsteret. Præstehistorikeren *Wiberg* siger, at *Karen Jordhøy* foregav, at *Nimb* havde lovet hende Ægte-

skab. Det ser ogsaa saadan ud af de foreliggende Breve, selv om det ikke direkte siges. I hvert Fald reddede Præsten sig ud af den penible Sag, beholdt Kaldet og giftede sig senere, men ikke med Karen. Vi vil nu lade de dalevende tale, idet det bemærkes, at Provsten i Merløse Herred, Dr. theol. A. Bredenberg, tog sig varmt og tappert af Præstens Sag. Han (Provsten) gør i det hele Indtryk af at have været et lyst Hoved og ikke uvittig. Biskop Hersleb besluttede nu at tage paa Visitats i Egnen og mundtlig faa Rede paa Tingene. Da Generalinden fik Nys herom skrev hun til ham:

Ved den Lejlighed, at Deres Højærværdighed agter sig her i Egnen at visitere, har jeg holdt fornøden at insinuere indlagte korte dog ganske rigtige Extract om Sagen imellem Hr. Nimb i Nørre Jernløse og min Pige Karen Jordhøy, som hun for sin lange og tro Tjeneste ikke har forskyldt saaledes at omgaas, paa det at D. H. deraf kunde have nogen Oplysning om Sagen, naar derom maatte tales med Provsten Doctor Bredenberg som jeg ikke uden Grund mistænker at have consuleret Præsten til denne Afvej, hvorom D. H. faar bedst Oplysning, om Præsten en partikulaier derudi examineres, og omendskønt denne Forlovelse har været mig uvidende, førend han blev ordineret, saa kan jeg dog ikke nægte, at Præstens Ustadighed fortryder mig meget, og at jeg i Henseende til Pigens lange og tro Tjeneste, og det stygge Udfald hende som første Gang tilsagte Mariage haver tagen, finder mig forbuden at assistere hendes Ret i alt, hvis (hvad) jeg formaar til et

retfærdigt Udfald. Havde D. H. nogen Betragtning for Præsten, og han paa en sømmelig og Pigen anstændig Maade vilde indfinde sig med Forligs-Proposition, skal D. H. fornemme, at jeg i alle reasonable Ting skal dertil contribuere, hvad jeg formaar.

Tjenstskyldigste

Frydendahl, d. 29. July 1744.

Tjenerinde

A. v. Eyndtens.

Hersleb kom imidlertid ikke til Holbæk, om han nu fandt Luften for lummer; han blev utilpas paa Nedturen og vendte tilbage til Hovedstaden. Herfra svarede han 11. Aug. Generalinden:

Deres Naades meget ærede af 29. July er mig rigtig indhændiget, og jeg derefter har faaet nærmere Underretning om den Sag med Hr. Nimb. Dersom noget Ægteskabsløfte bliver Hr. Nimb lovlig overbevist, da er jeg pligtig at angive ham som den, der ved ulovlig Middel er kommet til Kald, og som den der for mig har aflagt en urigtig Ed, og at andrage Sagen for kgl. Majestæt, og altsaa begriber Deres Naade nok selv, at jeg forinden bør aldeles afholde mig fra Sagen. Imidlertid dersom den paakomne Svaghed ikke havde tvunget mig til at afbryde min Visitats og rejse hjem, skulde jeg dog have fyldestgjort Deres Naades Vilje og talt udførligen med Præsten derom, ligesom jeg og af Provsten har ladet mig underrette om, hvad hidindtil i Sagen er passeret, og der er allerede fra ham givet af Præsten Forligstilbud, som ikke skal være bleven antaget.

* * *

Herslebs Svar er ganske behændigt; mere mærkeligt er det, at han ikke sender Bud og lader Præsten komme til sig i København. Klagen, der fulgte med Generalindens Brev, er affattet af en Kallundborg Prokurator Lind, som beretter:

Præsten i Nørre Jernløse, Hr. Adolph Nimb, har ved sin Søster, Forpagterskens paa Frydendal, Madame Toftgaard, begyndt at proponere Mademoiselle Karen Jordhøy, som var i Tjeneste hos Frue, Generalinde von Eyndtens til Frydendal, og har tjent der ærlig og tro i 18—20 Aar, at han vilde forlove sig med hende til Ægteskab, samme Begæring er sket i Novbr. 1742. Paa hvilken Tid end ikke Præsten (Nimbs Formand) i Nørre Jernløse var syg, at nogen kunde tænke paa Vakance, men Jordhøy gav Madame Toftgaard det Svar: at hun forlovede sig med ingen, førend han havde Brød. Nimb rejste med den Besked til Aversi, hvor hans Broder er Præst, og forblev der til Foraaret eller Sommeren 1743. Imidlertid skriver han til Søsteren udi Decbr. 1742 og skikker et aabent Brev til Mademoiselle Jordhøy og derudi paa forbindtligste Maade anmoder hende om Forlovelse, indtil han fik Brød, hvilket Brev Søsteren efter hans Begæring forseglor og overleverer M.selle Jordhøy, men fik Brevet tilbage med dette mundtlige Svar, at hun ikke forlovede sig med nogen, førend hun saa ham vel forsynet med Brød, hvorom Søsteren skikkede ham Brevet tilbage med det givne Svar. Da han udi Juny 1743 kommer igen til Frydendal, har han samme Brev med sig og overleverer M.selle Jordhøy med de Ord, at det havde ligget i hans Coffre fra i Fjor.

Da han nu var bleven voceret til Nørre Jernløse Kald af Etatsraad Løvenskjold og vilde til København at søge Konfirmation saavel som at ordineres, tøver han nogle Dage paa Frydendal, saasom Generalinden og Karen Jordhøy vare paa Totterupholm. Ved deres Hjemkomst formaar han Pigen til sig til Forpagterens, hans Svoger, og der i Enrum foreholder hende sin Kærlighed visende hende sit Kaldsbrev og endnu anmoder om Ja, som hun da endelig tilsiger ham, og ved begges Erklæring for Søsteren modtager og takker for hendes Gratulation.

Derpaa rejser han fornøjet til København og straks skriver hende tilbage, takkende for hendes søde givne Svar, bevidner hans Venners Glæde over den dobbelte Lykke han var vederfaret, relaterer hvorledes det stod med hans Expedition, sender hende en amailleret Guld-ring og et Sølv-Hovedvandsæg som sin søde Sjæl til en Erindring og forpligter sig i alle forbindtligste Terminus at være hendes hulde Ven, Elsker og oprigtigste Tjener.

Pigen rejser derpaa til Jylland med sit Herskab, og ved Tilbagekomsten indfinder han sig atter som ordineret Præst, igentager hans Kærlighed og modtager fra hende en Present af en Sølv-Snustobaksdaase, og fra den Tid af holdes de iblandt alle Folk og særdeles hans egne Venner for virkelig forlovede. Madame Toftgaard kalder hende sin Søster, Præstens Moder udi Skrivelse fra Aversi af 22. July 1743 kalder hende sin Datter, og Toftgaards Børn kalder hende deres Moster.

Da Præsten selv deklarerer hende offentlig for sin

forlovede Kæreste, ikke for 1 eller 2, men for 6 à 8, modtager hun Gratulationer og takker derfor, ønsker at Naadsens-Aaret var til Ende, og at deres Bryllup ej for længe blev opsat osv.

De laver nu til til den forestaaende Husholdning. Præsten sender sine forrige Aars Tiendegæs til Frydendal at lade slagte hos sin Søster, Pigen giver Salt dertil og akkorderer med Søsteren at faa Smør for Fedtet, hun forskaffer et fedt Slagtehoved, som bliver saltet og røget, hun forskaffer sig og lader gøre adskilligt Borskab til fælles Nytte, fæster Piger og Karl til deres Tjeneste, skikker sort Stof til Præsten til en Kjole og ordinerer Damask til en Schlafrock (Slaabrok) med mere.

I al denne Tid, som continuerer fra July 1743 til Marts i Aar har de under Forlovelse og Ægteskabsløfte omgaaet hinanden med al den Venlighed frit og aabenbar i hver Mands Paasyn, givet hinanden alle de Caresser, som deslige Folk er tilladt, og derved exponeret sig alle Critiqver.

Men udi Marts sidst begynder denne Kærlighed at kølnes hos Præsten, da han foragter hendes Nærværelse og paaskyder han ikke kan faa Kærlighed til hende, da han dog aldrig kan med Skel foregive nogen Mangel enten paa hendes Person eller Oprigtighed, og derfor har hun maattet gribe til Proces derved at vise sin Uskyldighed i, at han overtraadte eller mishandlede imod det ham tilsagte Løfte og at overbevise ham sin uanstændige Ustadighed som Præst og faa vedbørlig Satisfaction for al den Tort, Skade og Eftertale hende derved er paadraget.

Da nu det er klart, at Præsten af egen Drift har søgt hendes Forlovelse, førend han blev Præst, som hun afslog, at han igen har søgt det samme, da han var bleven Præst, og ingen ved nogen Slags Middel har persuaderet ham dertil, og hun omsider har ladet sig overtale at give ham sit Ja, og han under saadan Til-sagn har levet kærlig med hende i $\frac{3}{4}$ Aar og ført hende baade i Landsry og stor Bekostning, saa spørges billig, om alt dette for en Præste-Mand, der skulde lære andre Ægteskabsløfters Bestandighed, kan afgaa uden Dom med Publico, som han har forarget, og med hende i Særdeleshed, som han baade paa Person, Navn og Rygte og stor Bekostning for hans Skyld har læderet.

Det Ægteskabsløfte, han selv har søgt forhvervet sig, gjort selv bekendt for alle forekommende, og hun ikke heller har kunnet nægte, formenes at være det retteste Ja-Ord baade for Gud og Mennesker.

* * *

Saa vidt Prokuratoren. Unægtelig faar man ved at læse et Par Breve fra Nimb og hans Moder til Karen Jordhøy Indtryk af, at de var trolovede. Hør blot:

Dydædle, søde Jomfru!

At jeg ikke saa længe siden, da jeg dog ofte har haft det i Sinde, turdet fremkomme med mine i Hjertet længe forborgne Tanker, er Aarsagen, at jeg ikke har haft Brød at komme med, men som jeg nu ikke

længer kan tvinge mine Tanker og faste Forsæt til at udbede mig søde Jomfrues intime og bestandige Ven-
skab *til paafølgende Ægteskab*, om Gud lader os leve, saa er nu min ærbødige Begæring til dydædle, søde Jomfru (at jeg skal i dette Brev udøse mit ganske Hjerte for hende, at søde Jomfru vil lade mig vide, om hun ikke selv vil skrive, da ved min Søster), om hun kan i sit Hjerte finde Tilbøjelighed til at elske mig, saaledes som jeg længe har og endnu daglig mere og mere elsker og ærer hende i mit Hjerte. Jeg ved nok, at søde Jomfru vil svare mig: det er tidsnok at tale derom, naar I har Brød, ja, det er og sandt. Men derefter vil jeg dog indstændig udbede mig af søde Jomfru, at hun vil lade mig vide, om jeg, naar Gud giver Brød enten her i Sælland, som skulde være mig kærest, eller noget andet Sted, jeg da maa have en fri Adgang til søde Jomfru uden Afvisning. Hendes gode Forstand, Guds-frygt og mange andre Dyder har indtaget mit Sind saa, at et godt Svar og intet andet kan sætte det i Rolig-hed igen, og ved Hendes Kærlighed, Forstand og Guds-frygt haaber jeg i Fremtiden at profitere noget baade i Raad og Daad. Jeg forsikrer søde Jomfru, at hun skal finde alt det hos mig, som kaldes Guds-frygt, Kærlighed, Oprigtighed og Bestandighed(!) til hendes daglige Fornøjelse, saalænge Gud sparer Livet. Jeg slipper sandelig min søde Jomfru ikke, førend hun giver mig et godt og redeligt Svar, siden følger Gud nok min Lykke, at jeg faar Brød. Iøvrigt næst et lykosaligt og frydefuldt Nytaars Forønskning med mange flere i Ord selvønskende Velstand, Sundhed og Velsignelse

baade i timelige og aandelige gode Ting over søde Jomfru, er jeg til Døden uafsladelig med al æstime

Dydædle søde Jomfrues

Aversi Præstegaard,
d. 28. Decbr. 1742.

ærbødigste og ydmygste
Tjener
Johan Adolph Nimb.

Der var ikke noget at tage fejl af. Senere hedder det:

Dydædle søde Jomfru!
Allerkæreste Veninde!

Jeg understaar mig for den Kærligheds Skyld, som jeg er forsikret, Hun i sit Hjertebo for mig at tænke, for al Fornøjelse i Hendes adskillige Nærværelse hos min Svoger, men især for den sidste angene Nærværelse, da min søde Veninde gav mig sit søde Svar, der hver Minut og hver Time paa Dagen staar mig for Øjnene og hjertelig glæder mig. Gud ledsage nu Hendes Naade samt min lille, søde Dukke vel baade frem og tilbage, at jeg maatte se og tale med Hende igen i samme glædelige Tilstand, som jeg i Forgaars forlod hende udi. Jeg kom herind i Dag, som er Fredag, Kl. 10 Formiddag og forefandt alle her i god Tilstand, hvilke alle glædede sig over min Lykke i begge Stykker. I Dag indleverede jeg mit Kaldsbrev paa Cantzelliet, men Konge-Brev faar jeg ikke, sagde de, førend paa Løvedag 14 Dage. Biskoppen var jeg og hos, han glædede sig og derover. Jeg understaar mig herved at sende min søde Sjæl 1 amaillet Guldring og 1 Sølv-Hovedvandsæg til en liden Erindring om mig, naar Hun ser derpaa, jeg haaber, min søde Ven forsmaar den liden

Present ikke, vil Gud jeg lever, skal jeg vise min Kærlighed i store Ting. Iøvrigt næst kærligst Hilsen fra alle mine herinde er jeg uafslædig til Døden

Dydædle søde Jomfrues
min Allerkæreste Venindes
hulde Ven, Elsker og oprigtigste Tjener
København, d. 19. July 1743. Johan Adolph Nimb.

Fra Nimbs Moder, der boede hos en anden Søn i Aversi Præstegaard, kom der ogsaa Brev til Karen. Den gode Præstekone, der nok vidste, at det for Teologen drejede sig om de 3 K'er: Kald, Kjole og Kone, antog med Glæde Mademoiselle som Svigerdatter. Hør bare:

Hjerte Elskede søde Jomfru!
Højtærede, kære Datter!

Jeg takker kærligst for hendes angene Skrivelse, og som jeg deri ser en dobbelt Glæde min kære Søn er vederfaret, som er mig en inderlig Glæde, og som dydige Jomfru jeg altid har elsket og set fra den første Tid jeg havde den Ære at se hende, at en Mand var lykkelig, som fik saa forstandigt et Menneske, som ved Kærlighed og gode Raad kunde gaa ham til Haande, og som baade min Søn og jeg ønsker dem al Lykke og Velsignelse, at det, som er begyndt i Gud, maa ogsaa vendes til deres timelige Velfærd og evige Salighed.

Den Naadige Generalinde, som har sørget for hans Velfærd, skal jeg aldrig aflade, Nat eller Dag, at tilbede min naadige Gud om al Velsignelse og en stedsevarende Glæde og Sundhed for Hende og Højadelige Familie, og jeg ser af Hendes Skrivelse, at de agter sig til Jyl-

land, Gud give dem hertil Lykke og Velsignelse, at vi maa se dem igen med Glæde. Min Søn og jeg hilser kærligst dydigst Jomfru, og er jeg uafsladelig Hjerter Datters elskende Moder til Døden.

Else Dorothea Sommerfeldt,

Aversi, d. 22. July 1743.

Sal. Mag. Nimbs.

— Provst Bredenberg, der dækkede Nimb, fortæller Bispem, at der nu er holdt Provsteret. »Det er skammelig, at man tør kræve Eder (Ed) om intet og stævne Folk til Ting, som ved fast hverken hvidt eller sort. Jeg har gjort, hvad jeg kunde til Forlig, har ogsaa været hos Generalinden selv derom, Gud fri mig . . . ! Kan Beskyldninger gælde uden Bevis, saa faar Præsten Skam, men deres egen Prokurator skal have sagt, der var endnu intet saadant til. Saa meget mærker jeg: De tænkte: Nu burde den Provst faa Skade, som har taget ham sig an, dertil gøres alle Haande præparatorier; mere Løgn har jeg ikke nylig hørt i Anledning af en Sag.«

Nimb slap for Straf — men det kneb, og Historien har næppe geraadet ham til videre Anseelse i Menigheden. Han giftede sig 1748, og 1753 er han atter for Provsteret. Denne Gang er der dog et mere komisk Skær over hans Foreteelse.

* * *

D. 20. Oktbr. 1742 bortgiftede Smed Anders Jensen i Regstrup sin ældste Datter. Blandt Bryllupsgæsterne befandt sig ogsaa Nimb, der havde viet

Brudeparret, og hans Kæreste ∴ Kone. Der rejstes nu efter denne Fest en Række Beskyldninger mod Præsten, Provsteretten kom atter i Virksomhed, og en Mængde uden- som indensogns Vidner indstævnedes. Nimb skulde i sin Brudevielsestale have sagt, at Bruden havde ligget i eller under hans Arme. Med megen Varme og Kløgt forsvarede Degnen i Nørre Jernløse, Knud Hvalsøe, Præsten med, at dette naturligvis skulde forstaas saaledes, at Bruden som et Barn i Hr. Nimbs Menighed under hans Information og Oplysning havde været opfostret og opklækket i det rene Evangelium og oplært af ham i den saliggørende Tros Lærdom — altsaa i aandelig Mening og ikke i kødelig. Hjemme i Brudehuset havde Præsten nok talt spørgende om Pauli Ord om Kyskhed og Afholdenhed og dertil føjet de Ord, at det havde Paulus godt ved at sige, eftersom han maatte være en kastreret eller en Gilding! Da Smeden havde danset første Dans med Datteren, bad han Præsten vise dem den Ære at danse med hende. Det var Nimb straks villig til. Dog var han ikke helt fornøjet med Musikken, hvorfor han tog et Valdhorn og spillede saaledes, som han nu mente, det skulde være: douce og langsomt i Moll-Tone, hvorpaa han traadte Dansen med Bruden. Hen paa Aftenen var nok nogle af Bryllupsgæsterne — deriblandt Præsten — taget til Buske Kro, hvor Præsten skulde have opført sig saa ublueligt, at det blev paatalt. Bl. a. havde en af Gæsterne sagt til Justitsraad Hersleb, Bispens Søn, at denne skulde melde Sagen til sin Fader. Men Justitsraaden svarede: Jeg passer mit Embede, og min Far sit. Saa vil jeg melde det, lød Svaret. Det blev

ogsaa gjort, og Hersleb meddeler Provst Bredenberg, at hans Søn over for ham havde erklæret, at han ikke havde hørt Præsten være uanstændig.

— Af alle disse Klager blev kun een siddende: Præsten *havde* danset, kun med Bruden og sin Kone, ganske vist, og ikke som nogle vilde paastaa med en Bondekone, som han var faldet med. Ej heller havde han været med i Buske Kro.

— — Provst Bredenberg i Holbæk fortæller Bispen, at Nimb er uskyldig. »Efter at Vidnerne var forhørt, deklarerede Anders Smed, at, dersom han kunde faa fat paa Angiveren, skulde han sætte en Datters Bryllups Bekostning paa ham: Han er og i Stand til at gøre det, saa meget mere som adskillige har tilbudt sig med edelig Attest for Hr. Nimb. De onde Mennesker har diverteret sig paa Hr. Nimb, maaske og paa min depense. Dog skal jeg raade Hr. Nimb ikke at entrene i Proces: Han, og vi andre med, skal nok faa conve-nable Satisfaction om en kort Tid. Det er sandt: Hr. Nimb har dantzet, men skal alle vore gejstlige Danse-mestere for Retten, saa faar vi flere, end vi ville. Jeg betænkte ellers Beskyldningerne fra Begyndelsen af og saa en eneste af dem at være af nogen Vigtighed, men til Lykke var den saa massiv, at den ikke kunde være sand. Jeg har siden eftertænkt Sagen og synes mig, at jeg har fundet Kilden. En petit monsieur skal fortælle sin Herre Nyt, saa fortæller han ham det, som er behageligst, og Herren sender den Prædiken ud med første Post, og det skulde gøre ham ondt, om nogen var kommet ham i Forvejen med saa galant en relation

* * *

Dansen kostede Præsten 4 Rigsdaler: At Sladderer
den Gang saavel som nu har haft en frodig Jordbund
er vel utvivlsomt, og man faar det Indtryk, at var den
frisindede Provst, Dr. Bredenberg i Holbæk, ikke saa
klogt og vittigt traadt i Skranken for Præsten, havde
denne maaske staaet i Fare for at miste Kjole og Krave
— det var jo i Pietismens Dage.

Der høres ikke senere noget om yderligere Meriter
af Nimb, der døde 1766.

SKOLEHOLDEREN I MERN

Skoleholdere og Degne var enten studerede eller Ustuderede. Ved »studerede« forstod man, at de havde Afgang fra øverste Klasse i en Latinskole (Mesterlektion); de blev da titulerede som »Vellærde« Mænd, en Titel de ustuderede ikke fik.

Fra Skoleholdervirksomhed gik de ofte over i de bedre lønnede (og mindre besværlige) Degnekald. Ikke sjældent blev de Præster. Vor Mand, som her fortælles om, blev hængende ved Skolemesterstillingen hele sit Liv — maaske paa Grund af den lille Begivenhed, Artiklen omtaler. Bravt slaar han om sig med Latinen, og kristelige Talemaader falder ham let i Pennen. Et følsomt, opskræmmet Sind, rigt ladet med Hypokondri, der leder ham ud, hvor han helst skulde blive fra.

— Det begynder med et lille Sammenstød og paafølgende Klage. Dog er det øjensynligt, at Ilden længe har ulmet, førend den slog ud i Flamme. Her er Klageskrivelsen:

»Da jeg fattige Mand med Hustru sidst afvigte Fastelavnssøndag i Forsamling af andre Gæster ved en Bondekones Kirkegang i Sønder-Mehrn, hvoriblandt og var Skoleholderen Salomon Svella med sin Hustru,

og da vi næppe havde endt Maaltidet, blev min Kone meget ilde og bespottelig tiltalt af bemeldte Skoleholder og angrebet med haanlige og skammelige Ord (foruden nogen Skyld og Brøde), og da jeg vilde forespørge mig hos ham, hvad dette skulde betyde, angreb han mig paa samme Maade og adskillige Gange bød mig uden for Døren til Slagsmaal, hvori jeg ikke vilde bifalde ham, og blev han da forevovn til at udføre med sit ubillige og ukristelige Væsen imod os, og da jeg ikke er i de Omstændigheder, at jeg kan udstaa Proces mod ham, saa søgte jeg den gode og kristelige Provst, min Sognepræst, som og lod ham kalde for sig, men beviste sig hos ham i lige Ondskab og vilde ikke lade sig forlige, og maa jeg derfor nødes til i største Underdanighed at anklage ham for D. H.s bekendte højgejstlige Assistance(!), og at D. H. maa vide dette Menneskes ugudelige Væsen, da maa jeg tilmelde D. H., at han i sit Liv og Levned viser ikkun en slet Opførsel, allerhelst for ham som en Lærer, der skulde være et Lys og Exempel for andre, skammer sig ikke ved at gaa i Julestue med Bøndernes Ungdom og der ved deres usømmelige Lege antage sig Degneembede med at sjunge en liderlig Sang ved deres saakaldte Brudevielser, med andet mere, som jeg ikke vil foreulejlige D. H. med. Jeg lever da i bedste Haab om D. H.s højgejstlige Hjælp til at befries for dette ublu Menneskes videre Overvoldelser

og lever i største Underdanighed

o. s. v.

Mehrn, d. 28de Februar 1765.

Hans Boesen.

Provst Terpager indsendte »Klagen« og medgav den følgende Erklæring:

Paa Hans Boesens tilsendte Klagemaal over Skoleholder Svella har jeg indhentet hans Erklæring, som hermed følger. Jeg kan vidne, at jeg ej har vidst noget utilbørligt med ham, thi for Børnene læser han godt nok, men i sig selv er han af et meget hidsigt og umedgørligt Væsen, der og gerne vil der i Selskab, hvor han ikke burde komme, men sandelig den disputé, som her gøres, er ikke en Bønne værd, thi begge Parter har fornærmet hinanden lige stort, ja, med lige ærerørige Ord har de trakteret hinanden, saa at den vittigste Dommer kunde ikke fælde anden Dom, end at de skulde erklære hinanden, at de vidste mod hinanden intet uden godt, da og hvad som for begge Sider kunde være talt, skulde være dødt og magtesløst, som noget der i Heflighed og Ubesindighed var talt.

Imidlertid naar Hans Boesen gerne vilde forliges, om Svella vilde bede ham om Forladelse (da Svella dog begyndte med en utidig Snak), saa vil S. dog ingenlunde bekvemme sig dertil, hvor meget jeg end i Dag her i mit Kammer har trolig formanet ham dertil; men stridige var de begge og to haarde Stene maler ikke godt, saa at det ikke er værd at lade det komme til Proces, thi det er kun de lane caprina.

Men det kunde maaske være tjenligst, om Svella fik en skarp Irettesættelse, saa at hvis hans Forhold her efter ej bleve mere upaaklagelig, da skilte han sig selv ved et Levebrød og maaske kunde staa Fare for at miste det lidet han har.

Mehm, d. 20. Marts 1765.

I sin Erklæring viser Skoleholderen sig som en Mand af mange Ord; han slaar om sig med Citater fra Bibelen og latinske Sentenser. Han undskylder ikke Sammenstødet med Hans Snedker, nej, det er hans Deltagelse i Julestuens Lege, han frygter for skal berøve ham hans Levebrød. Vistnok tænkte han paa at blive forfremmet til Degneembede; 1761 meddeler han Provst og Bisp, at han nu er ældst Skoleholder i Provstiet og derfor ventede, at man ved forefaldende Vakance vilde have ham i gunstig Erindring.

Øjensynligt har hverken Bisp eller Amtmand taget saa højtideligt paa Sagen som Skoleholderen.

Nu har Svella Ordet:

I Anledning af det Klagemaal, som er kommet over mig til D. H. fra Hans Snedker i Mehrn angaaende mit Anfald paa ham og hans Hustru i en Barselforsamling, da maa jeg underdanigst melde, at det er imod min skrøbelige Natur, naar en Hugorm eller Slange kommer mig i Møde i Marken og rejser sig imod mig, at jeg da som Demosthenes i Krigen fægter med Hælene, men gaar slige sin Vej, da langt fra at jeg bøjer mig efter dem. Paa lige Maade er min Omgang med ukristelige Folk; ovenmeldte har næsten aldrig kunnet lide mig og mine, Aarsagen har jeg ej endnu tilfulde begrebet, nok er det, at de som Hugorme og Slanger har sat efter os, og det var min Tale til dem i ovenmeldte Forsamling, da de, Kvinden først, sad som en ond Aand, murrede, fordi jeg sad i den Stue, hvor hun var, og som der var Varme i en Krog langt fra hende og hendes Mand, som allerede havde taget sit Sæde,

som Farisæerne fordom, ved det øverste Bords Ende, kunde dog ikke lide at se mig i min Afkrog, men gav saa lange Eder fra sig, saa jeg pakkede mig op i en kold Stue, hvor efterfølgende faldt mig ind: Nu fik den forgiftige Slange sin Glæde, hun fik dig forjaget, det prøver hun tiere til din Ærgrelse og hendes Fornøjelse — hvorpaa da Maaltidet næppe var endt, som den fattige Mand Hans Snedker melder, gik jeg af den kolde Stue til den varme Kakkelovn, hvorpaa min Kone siger: Du fryser. Jeg svarede: Det er ikke at undre, jeg kommer fra Kulden. Hun svarede igen: Du kunde blevet her. Jeg sagde: Nej, der kunde være de, jeg sad i Vejen, hvortil andre Folk svarede, jeg sad dem ikke i Vejen. Det forgiftige Menneske til sidst: I sad ikke heller mig i Vejen, min Far. Her randt Davids Ord mig i Tanke: Hendes Munds Ord var glattere end Smør, men der er Strid i hendes Hjerte; hendes Ord er blødere end Olie, de ere dog uddragne Sværde. Spotten og Skaden følges ad, nu havde hun faaet sin Fornøjelse. Herpaa fik hun at vide det for mig og flere velfortjente, at hun er en forgiftig Slange og Hugorm, det skal hun passere for mig og mine, saa længe huskes kan; *Odium est comes veritatis*, hvilket jeg vidste af efterfølgende: *Exspecto odium cum tentas duero vera, vera licet noceant, decito vera tamen. Si tibe defuerial panimes sicuto vera, illeg cuidicis inimicus erit.* Nu er og Sandhed Aarsag, hvorfor ovenmeldte med deres hemmelige Tilhængere søger at mine under min Velfærd, men har min Gud tiltænkt mig mere, saa er aldrig Satan og dens Lemmer i Stand til at forbyde samme, men er mig ikke

mere beskikket, saa faar jeg være fornøjet, og naar, jeg stoler herpaa, kommer den Trøst: Vor Herre har ikke ladet nogen svelte, men er vist og sandt Cura pii Dus sunt, et qvi coluere coluntus. Jeg sanker paa Børn, de faar jeg med Guds Hjælp. Snedkeren sanker paa Guldklumper, som kanske kan omsider blive hans Skade. Mine Modstandere melder og, jeg bød ham udenfor, hvilket er sandelig sandt. Aarsag hertil var, at hvad jeg talede til ham, saa holdt jeg mig fra Livet paa ham, men hvad han vilde sige mig, gav han med sine tørre Fingre og Haand Eftertryk paa Bryst og hartad i min Næse, hvilket jeg aldrig har lidt af en rask Karl end mindre af slig en afmægtig. Jeg vilde ej lade mig forlige med dem, efter at Provsten havde ladet mig hente, men da maatte jeg være en Nar for alle Narre, og slet havde jeg frekventeret Latinsk Skole, naar jeg ikke skulde strax mærke Satans List; havde de og jeg alene blevet forsamlede, kunde jeg tænkt, det var et kristeligt Raad, men de havde tvende Mænd med sig, endog en, der ikke havde været i Barselforsamlingen og derfor vidste intet, saa det sidste er som det første, Ræven er i Hjertet, de har desuden mere fornærmet mig end jeg dem. Saaledes skældedes mig og mine i Forsamlingen for Kæltringer, saaledes skældede den onde Kvinde mig i Mændenes Nærværelse og Provstens præsent for en Æretyv, for jeg havde sagt hende Sandhed. Saaledes overfaldt den ukristelige Mand min enfoldige og derhos nær-frugtsommelige Kone, som aldrig talede ham eller hans et eneste Ord til, med foragtelige Ord og Taler, som al Forsamlingen sagde var slet gjort, saa havde jeg haft billig Aarsag til Rettergang, men jeg

har ikke Guldklumpen at stole paa, jeg er ej heller saa hævn-gerrig; desuden har jeg lært, at hvo, som rører ved Beg, han smitter sig; han derimod var paa adskillige Steder, blev mig fortalt, for at forhøre, om han over min Tale kunde angribe Rettergang, og hvad Hævn han kunde erlange, men da han fik kun ringe Trøst, nødtes han til at blive derfra, hvor hykkeligt han i sin Anklage excuserer sig. Konen hans blev derover ikke lidet forbitret, da det blev mig fortalt i min Skole, at hun var færdig at briste itu.

Til sidst melder den arme Mand, at jeg har søgt Julestue; nu har jeg tjent her ved Skolen i 10 Aar, men ingen, Ven eller Uven, skal bevise mig over, at jeg har været inden for den Slags Døre mere end een Gang, som var en Times Tid, desværre nok, for mine Fjender. Aarsagen hertil var, jeg skulde hente vor Pige, og saa blev jeg der selv; slig en slet Fornøjelse søgte jeg ikke engang, da jeg var en Skoledreng, som dengang faldt mig over; hvad denne og andre, dog Gud ske Tak, for Ondskaber og Laster, der imod min Vilje og førend mine Øjne er bleven opladte, har overilet mig, skal jeg med Guds Bistand efterdags rette. Store Helgen ogsaa have Adams Kød og Klæder paa; imidlertid vil jeg udbede mig Guds Aands og Naades Bistand, saa efterdags som forhen, om ej bedre, da ej værre, at leve, saa faar falske og svigefulde Mennesker ikke deres Glæde; men Gud, som kender Hjerter og prøver Nyre, skal vel fordre min Lykke enten paa en eller anden Maade, om han ser, det er og kan blive, ham til Ære, mig og mine til Gavn og Bedste. Jeg har ved dette lidet Levebrød udstaaet stor Fattigdom og Nød; da Nøden

var haardest, hjalp min Gud mig; Fattigdom og Foragt gik da daglig over mit Hoved, men Gud hjalp mig fri, at jeg ej skulde trygle noget af dem, og brast de vist itu, hvis jeg fik bedre Levebrød, thi deres Digten, Agten og Tragten er min Ruin. Min Gud, som saa mange Aar har friet mig at overfalde nogen uforskyldt, skal bevare mig fremdeles, men kommer nogen mig for nær, da skal jeg være hos dem som en lille David, og haaber jeg, at Falskhed vel engang kvæler sin Herre. Hvad ellers mit Liv og Levned er angaaende, da har jeg endnu min Skoleattest fra Hr. Rektor Abildgaard i Helsingør til medlidende Gemytter i Byen, og var jeg og i nogle Aar min Rektors Oppasser, da jeg endnu fra ham vilde formaa en gunstig Recommendation, værre har jeg ikke skikket mig i min Skolegang. Tillige har jeg de Attester, D. H. har igennemlæst, fra Professorerne i København, fra mine Konditioner, fra salig Provst Fridenreich, fra Hr. Provst Terpager. Hvad Attest jeg efterdags vil faa, om slige onde Mennesker, som jeg ej haaber, skulde faa Indpas, det faar Tiden lære sig; imidlertid skal jeg stræbe efter i Lærdom og Levned saaledes at skikke mig, at jeg alle mine Uvenner, hemmelige eller aabenbare, skal gaa for Fyldest. Jeg underkaster mig derfor efterdags som før. D. H.s tiltænkte Naade, som og belovede Naade til min Patron, Mag. Blume, som og har kendt mig, min Kone og hendes Forældre fra Helsingør af, som vel vil undre sig over denne polerede Streg, da jeg er bedre kendt, som og vil slutte, jeg er falden som et Faar iblandt Ulve, hvilke søger med eet at undertrykke mig og derfor som Davids Fjender gaar paa Lur efter mig. Men

Gud hjælpe mig for sin Barmhjertigheds Skyld her; hisset skal Uret svares for Guds strenge Dom. Jeg forventer da naadig progress, naar Guds Time kommer, i hvilket Haab og Forventning jeg med underdanigst Submission er og henlever

D. H.s

ringeste og underdanigste Klient og Tjener

Mehrn Kongl. Skole,
d. 20. Marts 1765.

Salomon Svella.

Bispen har ikke forhastet sig; der er nu indgivet Klage over Svella til Amtmanden i Tryggvælde (nu Præstø) Amt, Brockenhus, der boede paa Bækkeskov. Aabenbart finder Skoleholderen Jordan brænde under sine Fødder, og hans Sindstilstand viser sig tydeligt i en Skrivelse 4 Maaneder senere til Bispen.

»Det er en Tid siden, at min eneste, som mig er bekendt, aabenbare Fjende i Mehrn Sogn, fandt for Villie at forspilde min og mine fire smaa Sønners timelige Velfærd for D. H. for et sandfærdigt men derhos velfortjent mundtlig Anfald paa dem i en Gildesforsamling og tillige for en usandfærdig Beskyldning i en Juleforsamling; at jeg var og kom i ommeldte slette Forsamling i Anledning af, at jeg vilde hente min Tjenestepige, det er sandt, men at jeg forrettede det, jeg er bleven beskyldt for, det er usandfærdigt, hvilket jeg har villet bevisgjort, men forgæves. Sandhed er borte, siger Profeten Zephania. Jeg har forhen underdanigst givet Svar og Erklæring paa det Klagemaal over mig fra min Fjende, hvilket Hr. Provst Terpager tilbød sig at ville bortsende til D. H. for at befri mig fattige

Mand for Postpenge, da Provsten og selv efter Begæring skulde give sin Betænkning over mig; hvad den var og blev, ved Gud og han; min Begæring var, at det maatte skrives saaledes, saa det kunde forsvares for Guds strenge og retfærdige Dom, thi denne Tid faar vel Ende, men siden forestaar Evigheden. Jeg er siden den Tid bleven anklaget Amtets naadigste Øvrighed for samme Sag, som meget naadigt handlede med mig, thi Klagemaalet blev mig fattige Mand sendt med Begæring, at jeg over denne hosføjede Klage skulde give mit Svar og Erklæring, som jeg og underdanigst saa sandfærdigt meddelte, som jeg vil undgaa min Sjæls Fortabelse, thi den Mund, som lyver, omkommer Sjælen. Jeg gik selv med mit Svar og Erklæring til min naadigste Øvrighed, men formedelst Mangel af Tid blev det ikke straks læst, men jeg erfarer, at jeg er bleven saa afmalet, saa slettere Menneske kunde ej være til, fik og at høre, at der var talet om den Sag hos D. H.; her stod jeg først ligesom forstokket, dog randt mig adskillige Ordsprog i Tanke, men til sidst Guds Ord, som forvoldte, at jeg frimodelig udbad mig den Naade, at jeg for mine smaa Børns Skyld, af samtlige By-mænd eller alle Sognets Beboere maatte blive overhørt, hvad de ikke enten af Venskab eller Fjendskab havde at klage paa Levned og Lærdom i ti samfulde Aar, jeg nu havde været blandt dem, paa det jeg kunde blive straffet, om fortjent var; til sidst erlangede jeg dette naadige Løfte, at mig ingen Uret skulde ske; jeg gik derpaa hjem, ikke ret glad og ikke ret traurig, suk-kende mod Himmelen om Hjælp som en fattig og frem-med. Dagen derefter skrev jeg igen til min naadigste

Øvrighed om den Naade, som jeg forrige Dag mundtlig havde begjært, paa det den rette Sandhed paa mit Liv, Levned og Lærdom kunde komme frem, og D. Exc. derefter vilde have den Naade for mig at tilmelde D. H. Sandheden, saasom det er mig og mine smaa Børns Velfærd om at gøre, men jeg har ej hørt noget derom siden. I lige Maade har jeg begæret, at et Provsteforhør maatte blive holdt over Juleforsamlingen, paa det Sandheden om den Forretning, jeg er bleven beskyldt for iblandt dem, kunde komme frem, hvorefter jeg vilde erhvervet mig et beskikket Tingsvidne, men forgæves, saa jeg nødsages til at bruge Herrens egen Tale: Hvorledes skal jeg, en fattig Broder, dømmes med Sandheds Dom; jeg har forset mig, at jeg blev i den Forsamling, jeg har begæret af ovenmeldte naadigste Øvrighed Straf derfor til mine Fjenders Fornøjelse, og at jeg kunde huske, det var den første Gang i al min Levetid og skulde være den sidste. Jeg er strafværdig, men har dog største Haab, det ikke skal gælde min timelige Velfærd, som Provstens Ord var til mig, da Klagemaalet var sendt herud. Det var slet, skulde en forgiftig Slange og edderfuld Hugorm, som var al min Tale til min Modstanders Kvinde i Gildesforsamlingen, formaa saa meget; et Menneske, der ikke ved, hvad Børn er eller betyder. Naadigste Herre, Hr. Biskop, var det end muligt, at jeg eller et andet syndigt Menneske kunde saaledes skikke os som Moses blandt det knurrende Israels Folk, som en Job under sine Saar og Bylder. Af de syv græske Vises Ord at skulle gaa for sig imellem os tvende, naar han siger: den Rige samler Hovmod af sin Rigdom og med den Hovmod vil han

undertrykke den Fattige. Jeg har saaledes opført mig, levet og lært, saa jeg vil møde Forældre og Børn for Guds retfærdige Dom. Jeg har stræbt med Guds Bistand at efterleve min Skole-Instruks saa muligt, som noget syndigt Menneske kan efterleve den; jeg bruger ikke alene mine foreskrevne Skoletimer, men endog mine Middagstimer de fleste Dage, uden højnødvendig Aarsag forbyder mig det, til at lære og læse for mine Skolebørn, og sidder ligesaa saa modig over eet Skolebarn som over flere. Skal de Suk, af mig udøste, komme til Skade enten paa den ene Side eller den anden, naar jeg ingen Børn faar til Skolen, som jeg synes om, da gaar det slet til. Jeg har fra første Tid, jeg kom til Skolen, givet Provsten rigtig Attest for flittige og uflittige Børns Skolegang, hvilke alle ti Regninger jeg vil tro, Provsten har i Behold; hvis dette ikke findes sandfærdigt, saa er jeg en Løgner, og den Mund, som lyver, omkommer Sjælen. Jeg bønfalder nu om et Degnekald; mine fattige fire, smaa Dreng, der skal opdrages i disse besværlige Tider, maa ofte græde for Brød, ere hartad nøgne; de maa med mig og jeg med dem fra Morgen til Aften, Uge efter Uge, Aar efter Aar drikke Vand af Kilder og Brønde, som Himlens Herre iskænker det. Den største Sorrig iblandt andre er det ikke at have det Brød, som slige smaa Børn kan stille deres Hunger paa, naar de græder derfor. Lad denne Nød trænge sig til D. H.s barmhjertige Hjerte

Mehrn Kongelige Skole
d. 17. Juli 1765.

Deres osv.
Salomon Tollesen Svella.

Swella har sagtens faaet en Røffel, afskediget blev han ikke. 1770 søgte han Degnekald. Den gamle Provst Terpager skriver ved den Lejlighed:

Saa nødig som jeg denne Gang sætter min Pen til Papiret, saa nødes jeg dog til at skrive for den, som kun formaar lidet at tale for sig selv, for nu i 14 à 15 Aars Skoletjeneste dersteds som Skoleholder ved den kongl. Skole i Mehrn Sogn, Studiosus Salomon Swella, som og snart kedes ved at være Skoleholder, han, der med en skikkelig Hustru og 4 vel opfødte Børn har haft Umage at liste sig igennem et lidet og fattigt Brød. Jeg kan i al Sandhed vidne, at han har været en opbyggelig Skoleholder og har særdeles gode Gaver til at høres som en god Degn, da faa sjunger bedre end han, og vilde Guds Forsyn ved D. H.s højformaaende Assistance for samme Swella forhjulpet til et skikkeligt Degnekald, blev det alt det, som han nu ønsker sig selv og som i al Ydmyghed tilbedes ham af

Deres osv.

L. Terpager.

Forsynet vilde ikke. Ej heller 6 Aar senere (1776), da han søgte Degnekaldet til Udby og Ørslev Menighed, lykkedes det ham at opnaa Forflyttelse. Sandsynligheden taler for, at han har endt sine Dage i Mehrn. Beklageligvis er Kirkebøgerne for Mehrn Sogn før 1800 brændt, saa man igennem dem ikke er i Stand til at søge videre Oplysninger om hans Data.

Som et lille Spejlbillede af Tiden kan ovenstaaende Episode nok have sin Interesse.

MORDET PAA BOMMANDEN I ASMINDRUP

Ved Landevejene var i gamle Dage Bomme, hvor de vejfarende maatte erlægge en Afgift, der gik til Vejenes Vedligeholdelse. Afgiften blev opkrævet af en Bommand, der boede i et Bomhus. Ofte var Bomstedet forpagtet til en Mand for en aarlig Sum; hvad der indkom over denne, tilfaldt Bomforpagteren.

— I Aaret 1823 overtog *Lars Olsen* Forpagtningen af Bom Nr. 13, beliggende i *Asmindrup*, en Mils Vej fra Kallundborg. Han var da 41 Aar gammel, stor og før, med Anlæg for Apopleksi, som Lægen vilde fortælle. Da han var meget omgængelig og gerne vilde have en Passiar, var han vellidt og kom godt ud af det med Naboerne, som ofte kiggede indenfor i Bomhuset til den halvgamle Ungkarl.

Bomhuset — nu nedrevet — laa umiddelbart op til Hovedlandevejen mellem Kallundborg og København; det var paa 5 Fag; ud til Vejen var en lille Forstue og ellers eet langt Værelse, til Haven var to Værelser og Køkken. I det ene Værelse sov Bommanden; foruden hans Seng stod der bl. a. et Bord samt et Chatol. I dette gemte *Lars Olsen* sine Penge og andre Værdisager; ovenpaa det laa en gammel Sabel, ca. 1 Alen

lang, og ved Siden af det hang Bommandens sølvbeslagne Merskumspibe, som nok var mindst sine 10 Daler værd. Det var en kendt Sag paa Egnen, at Lars Olsen var en holden Mand, der sad lunt inden Døre.

— Til November Skiftedag 1837 kom en Enke, Sidse Jensdatter, 36 Aar gammel, i Huset hos Bommanden. Hun var 26 Aar gammel bleven gift med Søren Hansen i Gaasetofte, selv var hun fra Isteberg i Tømmerup Sogn. Efter 7 Aars Ægteskab døde Manden, og hun opholdt sig da i 1½ Aar hos sin Søster, der var gift med Smeden i Ubberup. Af 4 Børn levede kun et, som dog ikke kom med til Bomhuset. Maaske har hun haft *sine* Tanker med at tage den Plads, det kender man ikke, men at der var adskillige, der tænkte paa Lars Olsen i Bomhuset, er sikkert nok. Det var dog ikke til det gode, de tænkte, og det var næppe heller de bedste af Egnens Befolkning, der tænkte saaledes og lagde deres Planer.

* * *

Det gaar ikke sjældent saaledes, at en støber Kuglerne, og en anden skyder dem ud. Den »kloge« planlægger og faar de mindre kløgtige til at gøre Arbejdet. Saaledes skulde en Indsieder Anders Mortensen i Gudmandstrup *først* være fremkommen med en Plan om at hænge Bommanden og derpaa tage nogle af hans mange 100 Rigsdalersedler. Han havde søgt at hverve en vis Ole Madsen, ogsaa kaldet Ole Husar, men det mislykkedes.

— Nede paa *Faurbo* Mark boede *Lars Christiansen*, som havde et Hus under Egemarken Gods. Han var nu

41 Aar, havde i 4^{1/2} Aar været i Militærtjeneste; og man sagde, han var snu og listig, hvad Dommeren senere maatte bekende. Han havde været gift to Gange, og som separeret levede han nu sammen med Maren Sørensdatte. Deres 2 Børn viste han megen Kærlighed, siges der; ellers var hans Fortid ikke uplettet, saaledes havde han engang faaet 5 Dages Vand og Brød for svingagtigt Forhold. Hans Kaar var knappe, han søgte at kapre, hvad han kunde, og var ikke sjældent paa Farten til Hovedstaden.

I hans Hus kom ofte en 24aarig Karl *Christen Olsen*. Han var fra Hønsinge Mark, Vig Sogn i Odsherred, og levede af løst Arbejde. Der var nok Vagabond-Natur i ham; en Tid levede han hos Søsteren, der var gift med Frederik Øvre; de var egentlig begge to bange for ham, men turde ikke nægte ham Husly, da de frygtede hans Had. En anden Svoger, Skovfoged Hans Nielsen, havde dog jaget ham ud af sit Hus. Præsten siger, at hans Religionskundskaber var yderst indskrænkede, han var Fatalist (»det skulde nu saa være«), troede ikke paa et Liv efter dette, kort sagt: et grundfordærvet Menneske — efter Præstens Mening.

De to stak Hovederne sammen og fik en tredje med, nemlig *Andreas Frederiksen* fra Hjembæk Mark. Han var gift med Karen Jørgensdatte og faar det Vidnesbyrd, at han var uvidende og doven, tillige indskrænket, men ellers »blød i Sindet«.

Til det første — mislykkede — Forsøg var den sidstnævnte dog ikke med. D. 1. Juli, Søndag Eftermiddag, kom Christen Olsen ind til Lars Christiansen og spurgte efter Ole Husar — ved denne Lejlighed for-

talte han om Anders Mortensens Plan om at hænge Bommanden. Om Aftenen kørte Christen, Lars og Ole afsted, og Christen havde taget en forsvarlig Gærdstav med. Da de kom til Deinvaad, fik Christen og Ole Skrupler eller blev uenige og sprang af Vognen. Lars kørte derpaa til Kallundborg, hvor han fik Fragt til København. Først Lørdag d. 7. Juli kom han tilbage fra den Tur. Om Søndagen kom Christen Olsen atter og havde Andreas med. Lars vilde nok være med, men *personlig* vilde han ikke deltage i Mordet. De blev dog enige, nu skulde det være.

* * *

Noget efter Solnedgang Mandag d. 9. Juli 1838 red Lars Christiansen hjemmefra og kom ud ad Natten til Asmindrup; ingen af Kammeraterne var endnu til Stede, dog fik han omsider Øje paa Christen Olsen, der laa i en Grøft, og straks derefter kom Andreas Frederiksen ridende. Lars raadede nu fra, da han mente, det var for lyst, men de to andre vilde. Paa Vejen mellem Birkendegaard og Bomhuset drak de $\frac{1}{2}$ Pot Brændevin, som Christen havde medbragt. I det var kommet noget pulveriseret Krudt, for at skaffe sig Mod. Derpaa gik det mod Bomhuset. Andreas steg af sin Hest, som Lars tog sig af, medens han selv blev siddende til Hest. Christen Olsen skulde nu lade, som om han var staaet af den ledige Hest og raabe Bommanden ud. Først raabte Lars Christiansen: Hejda! Men Bommanden kom ikke. Saa raabte og dundrede Christen, og da Lars Olsen nu kom og rakte Haanden

ud mod Lars Christiansen, slog Christen ham i højre Side af Hovedet med et Huggejern, saa at han styrtede til Jorden uden at sige et Ord. Huggejernet havde Andreas taget med. Christen raabte derpaa til Andreas, at han skulde komme, hvorefter de to bar Bommanden gennem Haven hen til Brønden, der var godt 8 Alen dyb. Her styrtede de ham ned, og da Lars, der holdt med Hestene, saa det, blev han saa forskrækket, at han vendte Hesten og red tilbage ad Vejen til Birkendegaard. Her blev han holdende og var saaledes ikke med inde i Bommandens Stue til Tyveriet. De to andre gik nemlig ind og tog Chatolnøglen, der plejede at ligge under Hovedpuden i Bommandens Seng. Fra Chatollet tog de Sedler og Sølvmønter, ialt ca. 220 Rigsdaler og begav sig derfra ad Birkendegaard til. Da de traf Lars, sagde de, at de havde gjort et godt Skrab. Henne paa Bregninge Mark delte de Pengene. De fortalte, at da de havde kastet ham i Brønden, syntes de, at de havde hørt et Hui . . . eller Aa-aa, men ellers mente de ikke, han havde været i Live, Huggejernet havde nok dræbt ham.

* * *

Om Morgenen Tirsdag d. 10. Juli var der stor Opstandelse i Bomhuset og i Asmindrup By. Sidse, Husholdersken, løb raabende og skrigende hen til Naboerne. Hun fortalte, at om Natten, noget førend Klokken slog 2 paa Stueuret i den forreste Stue, hørte hun, der sov i Kammeret indenfor, at Skufferne i Chatollet blev lukket op og i. Hun kunde tydeligt høre det, da Chatollet stod lige op ad Væggen til hendes Kammer,

men hun hørte hverken Fodtrin eller Tale førend noget efter ude paa Stenbroen, da det lød, som nogen gik med Træsko eller zinkbeslaaede Støvler. Hun tænkte straks, at det maatte være Tyve og stod op, men Angsten holdt hende tilbage. Hun turde ikke aabne Døren, der kun var lukket med Klinkelaas, og listede derfor tilbage og lagde sig, til det blev Dag. Klokkeren 4¹/₄ kom hun ind i Stuen: Sengen var tom, Sengklæderne kastet omkring, og Chatolnøglen laa paa Bordet. De tre øverste Skuffer i Chatollet stod aabne. Udenfor saa hun til sin Bestyrtelse en stor Hob Blod, som var overstrøet med Grus og Vejsand. Ved at følge Blodpletterne fra Bomstøtten gennem Havelaagen til Brønden fandt hun Lars Olsen liggende næsegrus i Brønden med Hovedet mod Sønder og Benene mod Nord. Naboerne, Gaardmand Jørgen Jensen, Gmd. Christen Larsen og dennes Fader, Aftægtsmand Lars Nicolajsen kom med. Sammen med en tilfældig vejfarende trak de ved Hjælp af et Tov Lars Olsens Lig op af Brønden. De lagde det paa en Stige og bar det ind i den lange Stue. Under Hovedet stillede de en Spand, som der løb en Del vandblandet Blod i. Liget var kun iført en gammel blaa Vams eller Chenille af Vadmel, en Hørlærreds Skjorte og et sort Silketørklæde. Ansigtet var opsvulmet, brunt og blaat.

Sidse fortalte, at hun ikke havde mærket til Skrig eller Alarm eller til, at Røverne passerede forbi hendes Kammerdør med Liget, hun vaagnede først, da der blev klappet med Skufferne i Chatollet.

* * *

Herredsfogden Gude blev snart underrettet, og allerede samme Formiddag afholdtes Forhør i Bomhuset; det fortsattes paa Birkendegaard, hvor Godsforvalter Eriksen fortalte, at han ved 12 Tiden om Natten var passeret ad Hovedvejen, og da han vilde køre gennem Asmindrup Bom, var den aaben, men da han i Følge sin Stilling var fritaget for at erlægge Bompengge, kørte han blot videre. Ca. 40 Alen fra Vejen saa han en Mand staa med en mørk Hest bag ved sig, eller han trak den efter sig. Tjenestekarlen Niels Sørensen havde set det samme; Manden var bondeklædt med kort Trøje, og Staldkarlen Anders Larsen paa Birkendegaard havde Kl. 1¹/₄ Nat været ude at flytte Heste, da havde han observeret, at en Vogn kom kørende meget stærkt fra Asmindrup Bom.

Forhørsstedet flyttedes nu ud til *Lars Christiansens Sted* paa Faurbo Mark. Politiet havde nemlig straks kundgjort, at der vilde vanke 25 Daler til den, der angav eller paagreb Gerningsmanden. En tidligere Forbedringshusfange, nemlig Ole Husar, fik Belønningen, idet han røbede, at Lars Christiansen havde stillet Forslag om at deltage i Mordet paa Bommanden. Tillige vidste Herredsfogden, at Lars samme Morgen tidlig havde været i Kallundborg og altsaa maatte have passeret Bommen om Natten.

Hvad sagde nu Lars? Han forklarede, at han og hans Børn var beladte med Hudsygdom, og han vilde da købe nogen Svovlblomme og Mercurialsalve til at fordrive den. Paa en maadelig Hest var han redet hjemme fra, den bragte ham til Kallundborg ved 6 Tiden, men da han intet Ur ejede, kunde han ikke saa nøje vide,

hvor længe han var paa Vejen, men han anslog det til en 4 à 5 Timer . . . Over Bregninge var han redet over Vejlen ind i Asmindrup og derpaa til højre ad Ubberup til, hvorefter han kom ud ved Langeberg Banke til Hovedlandevejen, som han fulgte til Kallundborg. Han var saaledes ikke kommet gennem Asmindrup Bom, da han vilde spare Bompengene ved Løjtved og Asmindrup Bomme! Hvem han havde talt med paa Vejen, kunde han ogsaa gøre Rede for, og i Kallundborg havde han sat Hesten ind hos Købm. Lassen. De Penge, han havde, 8 Rigsdaler, havde han tjent Ugen i Forvejen, da han var rejst til København med nogle jydskes Soldater. Lars blev nu arresteret, og efter Angivelsen af Ole Husar tilstod han allerede Tirsdag Aften.

D. 11. Juli fortsattes Forhørene i Kallundborg. Kommis Nehammer hos Kbm. Lassen fortalte, at Lars var kommet ridende ind i Gaarden Kl. 5 $\frac{3}{4}$. Da Rygtet om Mordet naaede Kallundborg, blev der talt om det i Butikken, og man spurgte Lars, om han havde hørt noget dertil. Svaret lød, at han var redet over Vejlen forbi Asmindrup ad Ubberup til. I Butikken havde han intet købt, heller ikke forevist Penge, men det var rigtigt, at han paa Apoteket havde købt for 26 Skill. Mercurialvand.

Anders Knudsens Kone Karoline af Asmindrup Mark var gaaet ud at malke $\frac{1}{2}$ Time efter Solopgang og havde da mødt Lars mellem Snævris og Asmindrup Bom; han kom gaende og trak Hesten efter sig. De vexlede et Par Ord, og hun spurgte, hvor han vilde hen saa tidlig. Aa, de var derhjemme bleven beladt med

noget Skidteri, og nu skulde han til Kallundborg efter Salve.

Paa Larses Angivelse blev Christen Olsen sat fast; Andreas Frederiksen var foreløbig forsvundet.

* * *

Torsdag d. 12. Juli Kl. 3¼ var Lars og Christen til Paavisning i Bomhuset. Christen nægtede, selv da han maatte lægge Haand paa det døde Legeme og det blodige Saar. De blev saa begge anbragt i Kallundborg Arrest, hvor Andreas Frederiksen i Slutningen af Ugen maatte gøre Selskab. Onsdag Nat var Politiet paa hans Bopæl, men da var Fuglen fløjet. Med Høsekræmmeren Niels Jacobsen af Faurbo Mark var han kørt til København for — formentlig — at veksle Hundrede-Rigsdalersedlen. Her blev han anholdt og sendt Retur — og snart forelaa Sagen opklaret, mente man. I hvert Fald faldt Extraretsdommen allerede 11. Septbr. 1838, den idømte alle 3 Livsstraf. Hof- og Stadsrettens Dom lød paa simpel Stadfæstelse og faldt 14. Maj 1839.

Højesterets Kendelse blev afgivet 10. Oktbr. 1839, og ved Indstilling til Kancelliet og videre til Kongen faldt Resolutionen d. 11. Decbr. s. A. Den gik ud paa, at Christen Olsen skulde henrettes, dog — som en formildende Omstændighed — skulde hans Hoved kun blive paa Stagen i 3 × 24 Timer! Lars og Andreas, der nok begge havde vist Anger, skulde i Rasphuset paa Livstid under streng Bevogtning, dog skulde Lars tillige piskes (kagstryges) som den, der egentlig havde været Hovedmanden, selv om han hverken havde slaet ihjel eller stjaalet.

I Arresten havde Christen gjort flere Forsøg paa at undvige. Natten mellem d. 15. og 16. Sept. var det nær lykkedes. Han havde brækket Feltkæderne itu og med et Spiger gennembrækket eller gennemstukket Døren til Arrestgangen og taget omtrent 16 Sten ud af Muren over Vinduet til Gaarden, da det blev opdaget.

— Naar det trak noget længe ud ved Retten, skyldtes det, at Christen Olsen gennem Holbæk-Amtmanden — skrev ind, at de alle 3 *fragik deres Tilstaaelse* — og gerne vilde forhøres paany.

Nu kom der en sensationel Vending i Sagen, og de 3, som tidligere havde modsagt hinanden, havde nu enslydende, rørende Beretninger. Se, det var jo Sidse Jensdatter, Bommandens Tjenestekvinde, der havde givet det første Anslag til Mordet. Hun var bleven fristet af de mange 100 Dalersedler, hun havde set i Chattet. I længere Tid havde Christen Olsen — saaledes oplystes det ved Forhøret i Extraretten i Kallundborg ²⁵/₁₀ 1839 — været Kæreste med Sidse, som nu var gift med Bolsmand Hans Jensen i Løjtved, og de to, Sidse og Christen, havde svoret hinanden evig Troskab og — Ægteskab. Paa Grund heraf kom han ofte til Sidse i hendes Kammer i Bomhuset, som vendte ud til Haven, og da han en Dag omkring Sankt Hans 1838 var hos hende, sagde hun til ham, at de kunde blive lykkelige. Han spurgte paa hvilken Maade, og hun svarede: Ved at dræbe Bommanden og stjæle hans mange Penge.

Om Eftermiddagen, som Mordet skete om Natten, var Christen hos hende, og det blev da aftalt, at Lars Olsen skulde dræbes om Natten. Mellem 11 og 12 kom

Christen, og da han pikkede paa hendes Kammerdør. leverede hun ham en Trepægleflaske med Brændevin i samt en Hirschfænger eller en Sabel af omtrent 1 Alens Længde. Han drak al Brændevinen, omtrent 1½ Pægl, saa at han blev ganske svirende, og gik saa hen og skjulte sig bag Havegærdet, indtil nogle fornemme Folk kom kørende, saa Bommanden kom ud for at modtage Bompengge. Da Vognen var kørt, gik Christen hen til Lars Olsen og gav sig i Snak med ham, og de talte sammen et Kvarterstid, men blev Uvenner, da Christen forlangte at komme ind i Stuen for at tænde sin Pibe. Det vilde Bommanden ikke have, han blev vred, og Christen ligeledes. Han trak da Sablen frem, som han havde skjult under sin Trøje og slog Bommanden med Bagen af den i Hovedet — efter Sidses Raad — saa han faldt til Jorden. Sidse kom nu til, og da Lars Olsen laa og gispede paa Jorden, tog hun Sabelen og gav ham endnu flere Hug, hvorefter hun tog den dræbte ved Benene og Christen ved Hovedet og kastede ham i Brønden. Hun tog derpaa Nøglen og gav ham Sedler og Kobberpenge. Nogle Sølvpenge i en Kasse vilde hun grave ned i Haven. Christen lagde derpaa Sabelen og Nøglen paa Bordet i Stuen og vilde saa gaa sin Vej, men ligesom han kom uden for Huset, traf han — Lars Christiansen og Andreas Frederiksen, begge til Hest, de holdt ved Bommen for at betale Bompengge. Da Bommanden ikke kom ud, spurgte de 2 hvorfor. Han svarede, at Bommanden var fraværende. Det var ikke sandt, sagde de. Jo, han (Christen) havde begaaet Indbrud i Huset. Omsider tilstod han for dem, at han sammen med Sidse havde bestjaalet Bomman-

den og faaet en stor Hob Penge, de skulde faa 50 Rigsdaler, naar de vilde tie. Det lovede de. Christen satte sig nu op bag paa Lars Christiansens Hest og red et Stykke derfra, hvor Lars fik 50 Rdl., og Andreas, der havde Brug for Penge straks, fik 19 Daler + en 100 Dalerseddel, som han skulde se at faa byttet.

Se, det var jo helt nyt, og skulde vel efter de 3's Mening — aftalt som det vel var i Arresten — give en Vending i Sagen til Bedste for dem selv. Da Christen blev spurgt, hvorfor han saa længe havde fortiet, at Sidse var Medvider, svarede han snildt: Jo, de havde svoret hinanden evig Troskab, og hvis han blev dømt fra Livet, vilde hun gaa til Kongen og bede om, at Straffen maatte forandres til *Slaveri*, og naar dette var sket, *skulde hun nok finde paa Midler til hans Undvigelse!* Det havde hun lovet ham ved Forhøret i Bomhuset, d. 12. Juli forrige Aar, da hun gav ham et Glas Vand. Men nu, da han har hørt, at hun er bleven gift og har narret ham, vil han bryde sin Tavshed! Andreas istemede, at han havde faaet 119 Daler for at tie med, at Christen havde stjaalet i Bomhuset; han havde heller ikke taget Huggejernnet med, og det var ham ubekendt, at Sidse og Christen havde udført Udaaden, som Andreas først havde hørt om, da Københavns Politi tog ham, og han fik det at vide paa Herredskontoret. Lars Christiansen oplyste, at hans Tilstaaelse ogsaa var urigtig. De var bleven *truet dertil* af Dommeren ved Trusel om at blive pint med Jern. Helt tilfældigt var Andreas og Lars den Nat kommet ridende til Bomhuset, hvor de traf Christen og Sidse, der fortalte, at de

havde bestjaalet Bommanden. Lars vidste ikke, at Bommanden var myrdet.

Dommeren bemærkede, at de 3 ifølge Arrestens Beskaffenhed havde *ført Samtale med hverandre*. Han syntes, at Christen Olsen endnu var uforfærdet, men de to andre syntes meget at frygte Dødsstraffen.

Men Sidse, hvad sagde hun? Hun maatte jo være overvældet, skulde man synes. Jo — sagde hun — i hendes Alder (37 Aar) var man ikke Kæreste med en Vagabond paa 20 Aar, der ingen Tjeneste havde, og som søgte Nattely under Gærder og i Grøfter, det var en aldeles urimelig Beskyldning. Saavidt hun kan erindre har *hun aldrig set* eller talt med Christen førend Obduktionsdagen i Bomhuset. Hvis hun var skyldig, havde de 3 nok ikke fortiet det i 16 Maaneder. Sognefogden vidnede, at han havde aldrig hørt, at Sidse havde haft nogen Kæreste, eller at hun havde staaet i Forbindelse med Christen Olsen. Det kunde vel ikke være gaaet saa hemmelig af, dersom det var sandt, da de andre Fruentimmer og Piger i Sognet nok havde faaet Nys herom. Han havde i det hele taget aldrig hørt noget ufordelagtigt om Sidse, der altid havde været bekendt for et ordentligt Fruentimmer, som ikke havde faaet uægte Børn.

Naboerne kendte heller ikke noget til Christens og Sidses Bekendtskab. Skrædderen, Rasmus Jensen, havde syet for Bommanden i 15 Aar og var ofte kommet der, aldrig havde han hørt noget om Christen Olsen som Sidses Kæreste. Det var sandt, at Lars Olsen havde liggende en Sabel paa sit Chatol, som blev solgt

blandt hans Efterladenskaber ved Auktion. Den laa paa Chatollet den Dag, Obduktionsforretningen blev foretaget (d. 12. Juli) — da havde Christen set den, og nu haft Lejlighed til at spinde sin Historie.

Da Forhørsakterne blev indsendt til Højesteret, fandt den disse ny Oplysninger ganske ugrundede og kunde følgelig ikke tage dem i Betragtning.

* * *

Efter Højesteretskendelsen skrev Andreas Frederiksen egenhændig d. 23. Novbr. 1839 til Kancelliet. Nedenfor angives Skrivelsen med hans egen Bogstavering:

Jeg beder Allernaadis den Danske Kongelig Øverrihed som er i Kanseliet. Om det ikke var Mulig at bede om en Anden Dommer i Sagen. Da vi stod alle 3 i di sidste Forhøer, saa at den som kunde best forsvarer sig skud Sagen paa den Anden. Saa at ingen af os ved hvad der blev inført for Anger og Elendighed. Og Dommeren skrev hvad han vilde. Og da Christen Olsen Beskrivede nu Sandheden og tager Pigen med Sidse Jens Datter. Men Kanseliraaden (Dommeren) lader sig under kjøbe af Alle. Saa mener vi At der Bli-ver ingen redt hos ham. Derfor beder vi om en Anden Dommer i Sagen.

Og da Domrer skriver imod mig paa Ære og Samvittighed og Embedes Veine at jeg ikke har Været Fremstillet for Retten uden jeg er bleven Avhøer. Men derimod haver jeg Arrest Forvarre Hav (Hau) og Gødt til Bevis paa, at jeg ikke blev Avhørt d. 29. Oktbr. 1839

Andreas Frederiksen.

Lars Christiansens Samleverske, Maren Sørensdatter, skrev til Kongen:

Allernaadigste Konge!

Lars Christiansens Delagtighed bestaar deri, at han var vidende om, hvad der skulde ske, og fulgte med til Gerningsstedet og modtog Part af det bortstjaalne Gods. Han er ikkun Medvider og Hæler. Jeg bønfalder om, at Lars Christiansens Liv ved Deres Kongelige Majestæts Naade spares, thi Manden skulde være min Ægtefælde(!), om det ellers kunde blive os allernaadigst tilladt at komme sammen i Ægteskab, og beklage maa jeg haardeligen, at dette ikke forlængst er sket, thi da var han vel ikke kommen i denne Ulykke.

Allerunderdanigst

Maren Sørensdatter.

Andreas Frederiksen skrev ogsaa og meddelte, at han var Christen Olsen behjælpelig med Tyveriet, han bad, at »vor kongelige Naade vilde forskaane mig for Dødsstraf (Livsstraf) og fra hans paarørende, Præst, Degn og Sognefoged i Hjembæk, kom Udtalelser om ham.

Det hjalp altsammen intet: Resolutionen blev ikke ændret.

Saa kom *Henrettelsen*, der var berammet til at foregaa Lørdag d. 4. Januar 1840. Dagen i Forvejen havde Herredsfogden anmodet Politimesteren i Kallundborg om, at Christen Olsen og Lars Christiansen Kl. 9 om Mandag Formiddag skulde føres til Retterstedet paa Bakken ved Tømmerup. Christen skulde være belagt

med *Syringen* mellem Hænderne og Lars med Felt-eisen (Feltjærn). Andreas Frederiksen var saaledes ikke med. Sognefogderne Jens Christensen og Simon Holst skulde transportere dem, ligesom Arrestforvarer Hau maatte følge med for at tage Lars Christiansen tilbage til Arresten. Der maatte sørges for, at Arrestanterne ikke kom beskændede til Exekutionen. Folk tog derud som til en Folkefest. Skarpretter Raunholt, der paa Embeds Vegne havde besørget saa mange over i Evigheden, besørgede sit Arbejde prompte. Der havde ellers været Vrøvl med ham Aaret i Forvejen, saa han fik en Mulkt paa 20 Daler for Opsætsighed ved Forbedringshusfangen Gustav Schmidts Henrettelse. Dels havde han udført Exekutionen uforsvarligt, og dels havde han vist sig opsætsig mod Kongens Fogeds Assistenten, idet han vilde hejse Liget ned fra Skafottet, medens Assistenten befalede, at Ligkisten skulde bæres op paa Skafottet, og Liget der lægges i Kiste. Da han havde virket i sin Post siden 1814 — i 25 Aar — slap han som sagt med en Mulkt. Det er vel rimeligst at antage, at han har været beruset.

Hvad der nu berettes, hviler ikke paa officielle Skrivelser; det er fremkommet fra Øjenvidner og har derfor sin store Interesse, selv om det ikke helt igennem stemmer med, hvad der er skrevet i Rettens Bøger. Efter Chr. Olsen: Fra mit eget Hjem (Holbæks Amts Aarbog 1925) skal anføres: Da Skarpretteren havde hugget Hovedet af Christen, var der en ung, syg Pige, som kastede sig gennem Gennemspærringen (tilsagte Folk, der med Leer eller Forke holdt Retterstedet afspærret, idet de slog Kreds om det) og drak af det

varme, dampende Blod. Hun maa vel — i Overtro — have ment, at det kunde hjælpe hende. Tilskuerne stod som lammede, dels over Henrettelsen, dels over den bloddrikkende Pige; der var aandeløst stille, ingen kunde sige et Ord.

Christens Hoved blev derpaa sat paa en lang Stang, som blev sat ned i Jorden, men da Ansigtet ikke vendte ned mod Gerningsstedet, som det skulde efter gammel Skik, slog Raunholt til det med sin blodige Haand og sagde: Se nu derned ad, din Røver!

Derefter skulde de to, der saa Christen Olsen blive halshugget, have Pisk. Her stemmer det ikke med Herredsfoged Gudes Anmodning om, at kun Lars Christiansen var med derude. Efter at Tøjet var taget af Lars, blev han bundet til en Pæl. Ved den laa 6 Birkeris, der hver var bundet paa en lang Stang, og nu skulde han have 3 Slag af 3 forskellige Ris, altsaa 9 Slag ialt. En af Skarpretterens Medhjælpere tog et af Risene og slog af al sin Magt de første 3 Slag paa hans Ryg. Slagene var saa kraftige, at Blodet dryppede af Riset og sprøjtede fra Ryggen. Det var jo en Vinterdag med streng Frost og Kulde, saa det har været en haard Omgang for den nøgne, blodige Ryg.

Da Lars havde faaet de første 3 Slag, rakte Rakkerknægten det blodige Ris til en anden, tog selv det næste og slog videre med det. Gud, hvor Lars skreg. Da han havde faaet sine 9 Slag, kom Turen til den anden(?). Efter endt Piskning førtes de til Kallundborg Arrest og senere til Rasphuset i København, hvor de endte deres sørgelige Tilværelse. —

Datidens Presse omtaler saa godt som ikke Begiven-

heden. I den vestsjællandske Avis (nu Sorø Amtstidende) har jeg intet fundet, og i Kallundborg udkom den Gang ingen Blade.

Dagen, et københavnsk Blad, har d. 9. Januar 1840 følgende Notits: I Løverdags, d. 4. Januar, henrettedes Forbryderen Christen Olsen, der havde begaaet Mordet paa Bommanden i Asmindrup Bom ved Kallundborg d. 10. Juli 1838.

Det er alt.

— — Mange Tildragelser har et Efterspil, og det kom ogsaa her. Chr. Olsen beretter videre, at Sidse Jensdatter, Bommandens Husholderske, blev gift med en Gaardmand, der boede mellem Svebølle og Bjergsted; da han var død, giftede hun sig 2. Gang(?) med en Jyde, Bjørnskov, og efter ham fik Gaarden Navn. Jeg har sat et Spørgsmaalstegn ved 2. Gang, thi efter Retsdokumenterne maa det være 3die Gang hun blev gift, da hun var Enke ved sin Tiltrædelse i Bomhuset (se foran).

Oppe i Sidses Øverstestue stod hendes Dragkiste, og fra dens øverste Skuffe kunde hun hive den ene 100 Daler Seddel efter den anden. Hun fortalte en god Veninde, at hun den Nat, Mordet fandt Sted, havde lukket sig inde, da hun var bange for, at de skulde gøre hende noget. »Du ka' rænok tro, a ded var en streng Nat, je sad inge i Stuen aa hørte, vonden de tumled om aa dundred paa Dørren.«

Der var noget, der trykkede og pinte hende, og hun talte aldrig med Veninden, uden at hun græd.

Da hun laa paa sit yderste, blev Præsten hentet, og til ham aabenbarede hun sin Andel i Forbrydelsen. Da

der skulde kastes Jord paa hendes Kiste, sagde Præsten: Denne Kone har haft en tung Byrde, som hun lettede for mig paa det sidste, og da jeg kunde se, at hun kunde dø naarsomhelst, vilde jeg ikke melde hende til Øvrigheden; dersom det er forkert, tager jeg gerne min Skyld paa mig. Hun har angret svært.

— — — Hvad skal man nu tro? Der er jo Rum for Gisninger. Har Sidse virkelig været Medvider? Jeg tror det ikke, thi saa meget taler derimod. Det vilde jo have været ganske enestaaende, at de alle 4 kunde holde tæt, og Christens sidste Tilstaaelse lød meget utrolig; den blev modsagt af Vidnerne og faldt ganske til Jorden. Naturligvis kan Retten tage fejl, men højst mærkeligt vilde det være, om der intet var sivet ud om Sides Forhold i det lange Tidsrum, Sagen stod paa. Men hvis ovenstaaende om Sides Tilstaaelse for Præsten er rigtig, har hun jo haft sin Andel. Dog, den Ting kan forklares psykologisk. Hun har følt sin Samvittighed tynget af, at hun ikke greb ind eller handlede den Nat og søgte at gøre sit for at hindre Forbrydelsen. Denne Tanke har sat sig saa fast hos hende, at hun til sidst har ment, at hun har været en Slags Medvider. Hendes Tilstaaelse kender vi ikke, men at hun, der var næsten dobbelt saa gammel som Christen, skulde have været Kæreste med ham, synes ganske utrolig og blev jo ogsaa modsagt af alle.

Men, man *kan* jo aldrig vide . . .

Der danner sig jo ofte Rygter efter saadan en Tildragelse, der naturligvis i lange Tider har været Genstand for Drøftelse blandt Egnens Befolkning, og saa-

danne Rygter maa man ikke udenvidere fæste Lid til. Senere bliver Rygterne til Sagn.

Skulde nogen i Læsekredsen kunne oplyse noget paa- lideligt nyt i Sagen, vil jeg være meget taknemlig for at faa dette meddelt. En Sag kan jo ses fra mange Sider, og helt oplyst ligger denne Begivenhed ikke; der er flere uklare Punkter i den.

Ved kongelig Bevilling af ²⁶/₁₁ 1840 fik Kirsten Jørgensdatter opløst sit Ægteskab med Andreas Frederiksen.

SKOLEMESTEREN I GUNDERUP

I længere Tid havde der været Misfornøjelse med Skolemester *Jens Bangs* lidt haardhændede Metoder, naar han skulde banke lidt Visdom ind i Bønderbørnene. Da Forpagteren paa Gunderup, Mølmarks, Børn blev udsat for samme Behandling, satte denne Klager i Gang til Provsten, Lyder Roed i Herfølge, og Bispen. Ved et Møde i Gunderup Skole d. 17. Novbr. 1746 talte Mølmark Bøndernes Sag, og Bang maatte skriftlig afgive Erklæring om Beskyldningerne, som gik ud paa, at han 1) havde slaet Børnene med knyttede Næver i Hovedet, saa to Piger havde været tykhøre og stokdøve i 14 Dage à 3 Uger, det var to Vedskølle-Mænd, hvis Børn havde faaet den Omgang. Det var nok sket en Dag, da en af disse Bønder ikke vilde laane Bang 4 Rdlr.!

Bang svarede hertil, at han havde aldrig slaget disse Børn med knyttede Næver eller noget andet, hvorved de var tilføjet nogen Døvhed, som der siges, de skal have haft, og derfor er det en ganske usandfærdig Beskyldning. Den ene af Bøndernes Koner havde for lang Tid siden beklaget sig over, at hendes Datter har haft

Tilfælde af Tunghørighed, siden hun var et lidet Barn, hvilket Faderen ikke heller ved Forhøret nægter. Og da Barnet sidste Gang blev behæftet med Døvhed, talte det ikke om, at det var bleven slaget af sin Skolemester. 2) I Almindelighed havde Bang ingen sparet for hvasse og grove Bøge- og Pileris, men slaaet Børnene dermed. Bangs Svar gik ud paa, at da Instruksen intet nævnedes, af hvad Slags Træ man skal tage Ris, saa havde han ikke gjort sig videre Tanke derom, men taget det til Ris, som var ved Haanden, men aldrig saa hvasse og grove, at der var tilføjet Børnene nogen Skade. 3) 6 Gange — paa en Formiddag i Sommer — havde han pisket en Husmands Barn. Han vilde ikke nægte, at Barnet fik Ris, dog ikke 6 Gange. Aarsagen var stadig Efterladdenhed, saa det ikke har kunnet sin foresatte Lektie. 4) Dernæst havde Bang draget i Haar, fodset dem ud til Døren, givet dem Hug af Linealer. Det var aldrig sket af mig, erklærede han, men de havde faaet af Linealen. 5) Endvidere havde han hængt Skoletavlerne om Halsen paa Børnene og ladet dem gaa saaledes op og ned ad Gulvet. Tilstaaet — dog kun det første Aar, jeg kom til Skolen. 6) Børnene maatte staa med Ris under Armen! Ja, som et lemfældigt Middel til at drive dem til at læse.

Da Provsten sluttelig spurgte Skolemesteren, om han havde klaget over Børnenes Forsømmelser, svarede denne meget spydigt, at det var nok Provsten bekendt, at de fleste Bønder ikke saa nøje optugter deres Børn til det gode — og derfor har han holdt det ganske unødigt at klage til Forældrene.

Hans *Læremaade* bestod deri, at han lod dem først

lære en lille Lektie udenad, senere forklarer han for dem — og det var almindeligt i alle Skoler.

* * *

Efter dette Møde indberettede Provsten til Bispem, at hvis Sognemændene i Gunderup Skoledistrikt i rette Tid havde klaget og vist Tegn paa Børnenes Legemer af svær og grov Mishandling, som de nu ved Klage og Klageres Examen har besværet sig over, kunde det ikke fejle, at jo Skoleholder Jens Bang havde uden Skaansel set sig afsat fra sit Embede. Efter Skolemesterens Tilstaaelse af hans Straffemaade og Læremaade, vilde Provsten nu idømme ham en Mulkt paa 3 Rdlr. til Skolekassen og paalægge ham herefter ikke at følge sine egne Paafund i Lære eller Straffe-Merithier, men stricte i allerunderdanigste Lydighed at gaa frem efter den kgl. Skoles Instruktion.

Et Par Maaneders Tid holdt Bønderne deres Børn hjemme — og ligeledes deres Part af Skolemesterens Løn. Først i Slutningen af Februar 1747 beretter Provsten — med lettet Hjerte — at nu søger Børnene igen Skolen, og Skolemesteren faar sin Løn. Men der er daglig Ordbryderi om at faa Bang forflyttet, men hvordan? Det bliver ikke saa let en Sag at faa en anden Skoleholder til at flytte, thi de er alle bange for Gunderup, fortæller Provsten.

Bang, som følte sin Existens truet, krøb til Korset og kyssede Riset. Et meget ydmygt Brev til Hovedanklageren, Forpagter Mølmark, har vel sagtens blødgjort denne. »Jeg haver Aarsag at takke saavel for denne Ad-

varsel som for andre hans gode Formaninger, og som jeg maa tilstaa, at jeg ikke har efterlevet hans Formaninger, som jeg burde, saa tilstaar jeg og nu min Forseelse, idet jeg hører af hans kærlige Advarsel, at jeg saa uskikkelig har opført mig imod hans Børn, da jeg dog vidner for Guds Aasyn, at jeg ikke vidste, at samme Opførsel havde været saa ukristelig, som jeg kan erfare af hans gode Skrivelse, at det har været, hvorfor jeg vil bede ham om Forladelse, og at han ikke vil tilregne mig min store Ubesindighed, saasom jeg ikke havde Aarsag at staa paa den Bund, hvor det burde være ham allermindst til Fortørnelse, langt mindre saaledes opføre mig mod hans Børn, hvilket ved den Hellig Aands Bistand, hvilken Gud vil forlene mig for Jesu Skyld, aldrig mere skal ske. Og som jeg forestiller mig den Fortørnelse, jeg har øvet mod ham, hvormed jeg har opirret ham til Vrede, saa tør jeg ikke komme for hans Aasyn paa nærværende Tid, hvorfor jeg vil bede, at han ikke tager min Dristighed ilde op, at jeg ved denne Skrivelse aflægger min Taksigelse for alle hans imod mig beviste Godheder, saa og den Bekendelse paa min Uskønsomhed imod ham for derved beviste Velgerninger, hvilket jeg med Ord for min blufærdige Enfoldigheds Skyld ikke kunde udføre.«

Det var da en Ydmyghed, som kunde forslaa; Bispnen fik ogsaa en Skrivelse, hvor Bang beretter, at »man vil udvirke hans Ruin og Fordærvelse, men han har en god Samvittighed etc.« Det bedste, der kunde ske, var en Forflyttelse. Den kom 1748, da Jens Bang blev forflyttet til Lidemark.

DEGNEN I HELLESTED

Daniel Ottesen.

1677 blev *Daniel Ottesen* Degn i Hellested; formentlig har han ikke været Student, da han i saa Fald vilde blive anført som »hæderlig og vellærd Mand«. Det viste sig snart, at Valget af ham ikke var heldigt, og hans Virksomhed blev da ogsaa kortvarig, idet han 1684 blev kendt uværdig til at beklæde Degneembede. Af Forhørene skal her gives et Uddrag med Datidens Udtryksmaade og Nutidens Bogstavering; de giver et fyldigt Indtryk baade af den foreliggende Sag og af Tidsaanden, de virker som et lille Spejlbillede af Landsbyforhold paa Chr. d. 5tes Tid.

— Anno 1684, d. 15. Novbr. var mødt i Retten hæderlig og højlærde Mand, Hr. *Peder Syv* i Hellested, med skriftlig Citation lydende Ord for andet som følger: Hilsen med Gud! Giver Eder, *Daniel Ottesen*, Degn i Hellested, venlig til Kende, at for mig har ladet berette: Hæderlig og højlærde Mand Hr. *Peder Syv*, Philologus Regius og Sognepræst i Hellested, hvorledes han højlig skal være forarsaget at have Tiltale til Eder for Eders ukristelige Levned i mange Maader, hvorom han ofte, først i Enrum og siden for Medhjælperne, skal

have Eder advaret, dog forgæves, og endelig har han udi vores Præstesamling ladet Eder indkalde, i Forhaabning I skulde lade Eder sige og raade, om I og der brugte Eders sædvanlige Snibben, Tidden og Trodsighed, og desuagtet al sagtmodig Formaning I dog vilde give et godt Ord og love Bedring, hvormed Eders Sognepræst den Tid gerne havde været fornøjet, svarede I ubeskedeligen, at I agtede intet derom eller skøttede om Eders Degnekald. Med videre Eders forargelige Vane og Halstarrighed angaaende, som han for Retten agter at oplyse og bevise. Thi stedes I, Daniel Ottesen, for mig og mine Assessorer selv at møde i Retten her i Lillehedinge Præstegaard Tirsdag d. 15. Novbr. Kl. 11 Form. til Vidnesbyrd at høre og Svar og Dom at lide. I lige Maade stævnes og Maren Lauridsdatter, Degns Hustru, Medhjælperne Niels Gjordsen og Knud Jensen og Henrik Pedersen, Skolemester, alle i Hellested.

Lillehedinge, d. 10. Novbr. 1684.

Derpaa fremkom Maren Lauridsdatter, Daniel Degns Hustru, og blev tilspurgt af Hr. Peder, om hun ikke havde beklaget sig baade i Enrum og i Medhjælpernes Paahør for mig over hendes Mands utilbørlige Forhold imod sig med idelig Knurren, Banden og Usamdrægtighed og andet Ondskab. M. L. svarede, at det er saa i Sandhed, og at hun ikke har maattet nyde Fred for ham, og det skete endog, som hun sad og læste i sin Bønnebog, sagde Daniel til hende, at Fanden vilde have Magt med hende, og en Dag, som hun var med sin Mand i Marken for at høste, havde hun læsset et Læs

Rug. Da bad hun ham, at han vilde binde Hestene, medens hun nedsteg af Læsset, fordi Hestene var vant til at blive løbske. Det vilde han ikke, men sagde, han vilde ikke lære af hende, fordi hun var yngre end han, hvorpaa Hestene vrikkede Vognen hid og did, men til Lykke kom Stangen i Jorden, saa at hun ved Guds Naade kom uskadt af Læsset.

For 2½ Aar siden, en tredie Paaskedag, som hun var buden til Fadder til en fattig Mands Barn, og hun om Morgenen havde bestilt noget Husværk med sine Køer at malke, og hun kom ind i Stuen, da sagde han, at hun gjorde ham Ustyr, hvorpaa hun efter Sædvane tog sin Bønnebog og gik i Mandens Stue at gøre sin Bøn til Gud. Saa kom han til hende og nappede Bogen af Haanden paa hende, hvorpaa hun lagde sig paa Sengen, fordi hun var ilde tilpas. Da kom han igen og raabte, at hun skulde fly ham hans Klæder. Saa stod jeg selv op og flyede ham dem, ihvor ondt jeg havde, hvorpaa han begærede de Fadderpenge igen med haarde Ord, som han om Aftenen før havde givet mig, hvortil jeg svarede: Maatte jeg gaa i Stuen, saa skulde I gerne faa dem, thi jeg har dem ikke hos mig. Og i det samme som jeg vilde tage dem i Skrinet til ham, da greb han til min Haand saa hastig, at han vred den af Ledde. Hr. Peder spurgte nu, om hendes Mand ikke hver Dag fyldte sig med Brændevin, hvortil hun svarede, at eftersom han lod hende høre den fattige Underholdning, som hun nød, kunde hun ikke andet end klage over hans Overflødighed i saa Maade. Tillige beklager hun sig over hans ukristelige Haardhed, at som hun engang laa syg paa sin Seng, stod han og aad paa en

Kommenskringle, og hun begærede ikkun en Drik tyndt Øl, da kastede han et Stykke Pundsbrød til hende i Sengen og slog saa Døren paa, og ingen var til Stede i Huset uden hun alene. I sit Ægteskabs Omgængelse havde han heller ikke skikket sig saa redelig og ærlig, som han burde at gøre; dog kan hun ikke nægte, at hun jo har hørt af mange, at han ikke er bekvem til Ægteskab. Imidlertid bærer hun sit Kors taalmodeligen — og har foruden hørt mange skammelige Ord af ham, og at hun ikke var ham værd. Her var vel adskilligt mere, som jeg kunde tilkendegive om ham, men som jeg aldrig tænkte, at det skulde komme i Proces, vilde jeg denne Gang taalmodeligen det forbigaa og videre Vidtløftighed forekomme.

Daniel Degn svarede hertil, at han ikke kan benægte noget deraf at være Sandhed, som hans Hustru har angivet, men det skete engang, at hun slog ham i hans Hoved med en Lampe, som hun havde udslukt, hun skældte ham for en skæggeløs Skælm, en Hundsvot og tvende Gange for en Tyv. Har endog en anden Gang overskældt ham, og det kan ikke være for anden Aarsag, end at Lavrids Hostrup bag Kirken kom for silde i sit Arbejde og kunde ikke fortjene Maden, og da Lavrids havde faaet Mad, skikkede hun Bud efter en Staverkølle, men da jeg det ikke vilde tilstede, brød hun Døren op med en Økse og flyede ham Køllen; siden da han var gaaet i Marken, begyndte hun med mange unyttige Ord med mig og slog i Bordet og truede, at hun vilde slaa mig i Hovedet med en Mangelfjæl, men Vor Herre afværgede hendes onde Forsæt med mig. Tvende Gange har hun løbet Sengekammerdøren

op med sin Fod, den første Gang skete, formedelst hun vilde have Brød til sine Folk, og han ikke vilde fly hende Nøglen, den anden Gang skete den Dag i Marken, da Hestene vilde løbet med hende. Det gik saaledes til, at da vi var hjemkommet af Marken og havde aflæsset Kornet, da gik hun ind og satte sig for Bordet og aad paa Smørrebrød, Mælk og Flæsk; da blev Daniel vred og bad, hun vilde koge noget Mad til ham, efterdi han havde arbejdet, og hun vilde ingenlunde efterkomme hans Begæring, men sagde: Kommer og faar Mad med mig. Men han vilde ikke; imidlertid tog hun en Kniv og slog efter mig og et Tinfad, hvorpaa jeg løb op i Kammeret og satte Døren for hende, at hun ikke skulde komme ind og slaa mig fordærvet, og da jeg omsider kom af Kammeret, kom hun efter mig med en Risp. Endnu er der videre, som han vil forbigaa for Vidtløftigheds Skyld.

Til dette svarede M. L., at hun aldrig havde skældt sin Mand enten for skæggeløs Skælm, Hundsvot eller Tyv. Men til det andet sagde hun, at hun gik ud og flyede Laurids Hostrup Staverkøllen, thi Gærderne skulde endelig lukkes samme Dag, ellers havde By-mændene pantet; thi min Mand plejer ellers at gaa til Side og vil, at jeg skal snibbes med dem, og han vil intet befatte sig dermed, og hun ikke ved, at hun med nogle unyttige Ord skal have begegnet ham, langt mindre med Trusel eller Slagsmaal, men alene formånet ham til at holde Fred og Hus med Nabo og Genbo. Sandt er det nok, at jeg maatte foraarsages med Magt at aabne Døren, thi jeg havde længe bedt ham med gode Ord, at jeg maatte faa Nøglen, paa det Folkene

kunde faa Mad, men han vilde ikke. Ellers er det sket tit, at han har taget fra hende, nu Mælk, nu Flæsk og andet, og at jeg det ikke maatte nyde til Nødtørfthighed, thi han sagde, jeg aad ham op, hans Folk skulde have det, hvorudover det skete, at jeg engang kastede Kniven hastelig paa Gulvet og Tinfadet efter, men ikke i den Mening, at jeg vilde gøre ham Skade. Han tog derimod Tinfadet op af Gulvet og vilde slaa mig med Ellers skete det samme Dag, at jeg maatte gaa ud at grave i Haven, men Pigen skulde gaa ind og karve Tobak til ham, saa hun ikke efter min Befaling maatte hente Heste og føre mig til Kirke, hvorfor Kirken først blev udmajet (pyntet) den Søndag efter.

Derefter fremstod Peder Syvs to Medhjælpere Knud Jensen og Niels Gjordsen, der fortalte, at de tvende Gange var til Stede, da Præsten havde ladet Degnen kalde for sig at advare ham om hans Uskikkelighed. Første Gang holdt Hr. Peder Degnen sit uskikkelige Levned for med sin Hustru, at han havde slaget hende. Da sagde Degnen: Nej. Dernæst holdt Præsten ham for, at han, som skulde lære andre, gav andre et ondt Eksempel og derfor burde give noget til de fattige, hvortil han svarede, at han intet havde gjort, hvorfor han skulde give til de fattige. Da kom Degnens Hustru og fremviste sin Arm, som han havde vredet af Ledde. Han sagde: Nej, han havde intet gjort det, og da han tog saa stærkt afsted med trodsige Ord mod Præsten og os andre, da bad vi ham tie stille. men han vilde ikke, hvorfor Præsten bad, at vi skulde drages til Minde.

Den anden Gang klagede Degnekonen, da vi var kaldet for Præsten, over sin Mand, at da han var i Mar-

ken at høste med hende, da slog han paa Hestene, og de begyndte at løbe med hende. Da brugte Degnen saa mange onde Ord, og klagede han, at hun vilde ingen Mad give ham, alligevel (skønt) der gik mange Høns og Ænder i Gaarden. Da sagde hun, hun havde nogle Gange spurgt ham, om hun skulde koge ham nogle deraf, men han vilde det ikke tilstede. Degnen svarede, at han vidste noget med hende, om han det vilde sige. Saa bad Præsten og vi, at han det vilde sige frem; da sagde han, at hans Kone raadnede hans Klæder op, fordi hun ikke kunde ligge tørt, hvilket hun nægtede og begærede, at der maatte beskikkes tvende ærlige Kvinder, der kunde bese hendes Seng, hvilket og skete, at tvende ærlige Dannekvinder, Karen Jens Pedersens og Anna Zigvarts i Hellested, straks besaa hendes Seng og kom igen og sagde, at han havde løjet hende skammeligt paa. Præsten skammede ham for det og sagde: Hun har været i hans Brød og ligget i Seng hos hans egne Børn, men aldrig havde man hørt eller befundet sligt om hende. Ja, hun havde og tjent Friherreinden til Juellinge og ligget i Seng hos hendes Jomfru og aldrig saadant var hørt om hende. Men Degnen trodsede frem og tilbage med Murren og Knurren, saa han ikke kunde snart høre sine egne Ord, og da bad Præsten, at vi skulde drages til Minde, eftersom han sagde 10 Ord, mens Præsten sagde et. Ydermere fortalte Medhjælperne, at Degnen skulde have overraabt (udskældt) Sognemændene for sin Degnetrave, uanset de selv intet havde høstet, og skældte deres Dreng og Piger, naar de om Søndagen kom op at læse, for 2 Skillings Dreng og Piger.

Da Mads Jørgensen af Arnøe (Arnøje) skikkede Bud til Degnen og vilde have bedet for sig af Prædikestolen, fordi han var syg, da svarede han, han havde ikke Stunder, hvorudover der blev intet bedet for ham. Skolemesteren i Hellested og Niels Gjordsen berettede, at Peder Jensen havde beklaget, at han engang havde været hos Degnen og vilde have, at han skulde lade bede for sin Kone, men Degnen svarede Nej, hvorudover P. J. sagde: Jeg maa da gaa til Præsten selv.

Degnen svarede: Ja, det faar I gøre.

Ydermere fremlagde Mette Tømmermands et skriftlig Vidne under to Mænds Hænder og gjorde deres Ed, at de havde hørt dette, som følger: Da Mette Niels Nielsens sal. Mand, Jens Tømmermand udi Helsted, var død, gik hun selv til Degnen med to Mark at give ham for at synge over den salig Mands Lig, men som han dermed ej var fornøjet, men vilde have en Sletdaler, beklagede hun sig over hans Ufornøjelighed, hvorudover Præsten lod Degnen kalde for sig og forelagde ham, at aldrig skulde nogen sige, at Præsten begærede noget af nogen for nogen Tjeneste, men var fornøjet med, hvis de selvvillig vilde give ham. Hvi da Degnen ikke vilde lade sig nøje? Hvorimod Degnen brugte en slem ond Mund og sagde, at han da vilde synge for intet. Da gik Præstekonen til Degnen og bad ham saa sagtelig at tie stille. Men Degnen svarede: Nej, Gud vil jeg ikke, jeg har intet gjort, hvorfor jeg skal tie. Da sagde Præsten, at han da vel maatte være en uforstandig Bøffel og bad ham gaa sin Vej. Som Mette nu kom hjem fra Præsten, havde Degnen skikket de to

Mark i hendes Hus tilbage igen og vilde ikke have dem. Mette gav Præsten sligt tilkende; da bad han, Pengene skulde skikkes til Kirkeværgen, Niels Gjordsen, han skulde lægge dem i de fattiges Blok, efterdi Degnen dem ej have vilde, hvilket og blev efterkommet. Sedlen var underskrevet:

Helsted d. 17. Novbr. 1684.

M. N. N. S.
(Mette Niels Nielsen).

N. G. S.
(Niels Gjordsen).

Henrich Pedersen m. p. p.
(Skolemesteren).

Derefter fremstod Skolemester Henrik Pedersen fra Hellested. Han oplyste intet nyt, men bekræftede blot, at foruden, at Majen (Udpyntningen) af Kirken engang var forsømt, havde Degnen tre Gange i Rad ladet ham indbære Kirkenøglerne og opvarte ved Skriftetid om Lørdagen, og Budet sagde altid, at Degnen var ikke hjemme. Sligt skete mod Præstens Minde og Vidskab, hvilket eragtes deraf, at Præsten engang sagde til mig, at jeg skulde skøtte mine Disciple, og Degnen selv betjene sit Embede. Endvidere stod Kirke-Vinduerne aabne en hel Uge igennem midt i Sommer. Dernæst har Degnen af Præsten været advaret, at han skulde synge de sædvanlige Salmer efter Prædikenen, og da dette skete 2den Gang, bad Præsten mig drages til Minde, at han var ulydig mod hans forrige Advarsel.

Anlangende Mads Jørgensens og Peder Jensens Hustru, som Degnen beskyldtes for ikke at ville lade bede for, svarede han, at Budene fra dem begge kom for sent. Hertil bemærkede Peder Syv, at det ej var saa,

hvilket lettelig kan sluttes deraf, at de kom, førend Tjenesten var begyndt, da jeg endnu gik i Sakristiet.

Dernæst fremlagde Hr. Peder sine Medbrøders skriftlige Vidne om, hvad der passerede i sidste Præstesamling i Lyderslev Præstegaard d. 10. Oktober sidst forleden. Da var samtlige Præster i Stevns Herred indkaldt af Provsten for at forhøre Daniel Ottesen. Til alle Klagemaalene svarede Degnen med mange trodsige Ord og vredagtige Gebærder og vilde nægte det. Men saasom vi alle tillige med Provsten af hans Ansigt, Ord og Gebærder nok kunde slutte, at han var skyldig, og Provsten formanede ham derefter, at han skulde give et godt Ord og love Bedring, da svarede han: Nej, hvorfor skulde jeg da gøre det — og afstod med standhaftig Trodsighed at forliges. Han sagde derhos nogle Gange: Jeg skøtter ikke om mit Kald, lad dem kun tage det. Og da Peder Syv klagede, at han helt ilde trakterede sin Hustru, som dog saa taalmodig overbar alting med ham, da han dog af andre havde *ladet sig i Ølsmaal (Drikkelag) besigte og var befunden med stor Vanske (Mangel)*, hvilket hun dog aldrig havde nævnet, svarede han, *han turde ej ved at laste Herrens Gerning*, saa vi mod Forhaabning hørte meget ondt om ham og imod alt sligt saa intet andet end alt trodsigt af ham. —

Peder Syv spurgte saa Maren Lauridsdatter og Medhjælperne, om de ikke kan mindes, at Degnen *løjede* ham. De svarede, at han engang sagde: Det er Løgn — men hvad han mente dermed, kunde de ikke erindre for hans store Tumult med mange Ord. Degnen

erklærede, at han ikke havde sagt Præsten nogen Løgn til, han mente dermed sin Hustru.

Endnu klagede Peder Syv, at Degnen ofte rejste af By, ham uadspurgt, saasom engang da han (Præsten) var kaldet til København for at betjene Friherreinden, da rejste Degnen imidlertid til Præstø Marked, og sidst forleden d. 10. Aug., efter at jeg havde ham for Medhjælperne, rejste han straks bort, mig uadspurgt, saa der blev ingen Aftenbøn holdt efter Sædvane, formedelst der var ingen, som kunde synge, og Kirkevinduerne blev staaende aabne for Tyve og Skælmer Nat og Dag, foruden at jeg selv tilforn engang sang Salmerne til Aftenbøn, da han i lige Maade forsømt det. Jeg vil ikke tale denne Gang om andre Rejser, han gør, naar ham lyster, mig uafvidende.

Det er kun en liden Lydighed mod Præsten at bære Kirkenøglen ind, som jeg vel 10 Gange har bedt ham om, formedelst mig er kommen for Øre, at nogle skulle begære dem til adskillig Misbrug. Han har dog ej villet efterkomme det.

Hertil svarede Daniel, at naar Præsten havde sagt det, havde han straks efterkommet det, men somme Tider glemte han det.

Paa Peder Syvs Spørgsmaal om, hvor Nøglerne nu var, oplyste han, at de var hos Skolemesteren, som ingen Ordre havde faaet om at aflevere dem til Præsten.

Endvidere var Degnens Uskikkelighed i hans Ægteskab kendt nok, ogsaa mod Sognefolkene og mod Præsten; dog hvis han vilde love Bedring og forpligte sig dertil, vilde Peder Syv være tilfreds for sin Person, hvis Øvrigheden vilde gaa ind derpaa og benaade ham.

— — Sagen gik derpaa til Bispen, der gav sin skriftlige Resolution:

»Eftersom Degnen i Hellested allerede er bleven overbevist om disse grove Forseelser, og han selv ej kan fragaa, han ej uden stor Forargelse tolereres i sit Embede, skal han af Provsten retmæssig paakendes og imidlertid være suspenderet fra Embedet.

d. 4. Decbr. 1684.

H. Bagger.

Dommen blev da afsagt: Efter Tiltale, Gensvar og denne Sags Beskaffenhed, og eftersom Daniel Ottesen, Degn i Hellested, beskyldes for sin meget haarde og ukristelige Forhold mod sin Hustru, Maren Lauridsdatter, hvorm Hr. Peder Syv tit og ofte med stor Sagtmodighed skal have paamindet ham og advaret, men med alle sine velmente Formaninger har intet andet kunnet udrette, end han, Daniel Ottesen, i sin Ondskab er bleven fremturende og ikke alene har holdt ved — mere ubluelig end sandfærdig — at berøvte og beskæmme for sin Hustru, som dog saa længe og taalmodig havde overbaaret med sin Mands daglig onde Omgængelse samt hans Uskikkelighed til Ægteskab; men han, Degnen, har ogsaa utilbørlig begejnet sin Sognepræst, og hver Gang ilde optaget og ganske foragtet baade Præstens og Medhjælpernes saavelsom Herredspræsternes gode Raad og alvorlige Advarsler og vilde ej lade sig bevæge at give et godt Ord eller love det allerringeste Bedringstegn, men tværtimod anstillede sig helt halsstarrig med mange trodsige Ord og Gebærder og lod saa meget haant om sit Degnekald,

foruden at Daniel Ottesen har ladet sig finde ufor­nøje­lig og utaknemlig mod Sognefolket for Offer og for Lig at synge over. Desligeste har han i mange andre Maader været ulydig mod sin Sognepræst og forsøm­melig i sit Embede. Og til alt dette havde Daniel Ottesen lidet eller intet fornøjeligt at svare her for Retten. Thi kunne vi ej anderledes herpaa kende og dømme, end Daniel Ottesen for saadanne sine grove og forarge­lige Forseelser jo bør sit Degnekald at have forbrudt — med mindre Øvrigheden vil benaade ham.

— — Degnen maatte da fratræde, og 1685 blev Ægte­skabet opløst. Man faar det Indtryk, at Daniel Ottesen har været kønslig abnorm; det siges ikke ligefrem, men Udtryk som hans »Uskikkelighed til Ægteskab« og — navnlig — at »han havde ladet sig besigtige i Ølsmaal og var befunden med stor Vanske« — giver temmelig stor Vished derfor; ligesom det ogsaa til Dels forklarer hans Vredagtighed og Heftighed med »mange Ord og Gebærder.« At han ikke var Embedet værdigt er vel sikkert nok; heldigst vilde det have været, om han aldrig havde faaet Degnekald.

EN GAMMEL BARNEMORDS-HISTORIE FRA SKOVLUNDE

Da Anna Nielsdatter fra Skovlunde 3die Pinsedag 1682 agede hjem fra København med Morten Pedersen (ogsaa fra Skovlunde), fik denne Tur Følger: Anna kom i Omstændigheder. Dette var ikke noget nyt for hende, og ej heller noget nyt for Morten; hun havde tidligere faaet Barn ved ham, men da hendes Trivelighed denne Gang gik væk 7—8 Maaneder efter, uden at man saa Resultatet, kom der Rygter op om, at det ikke var gaaet lovligt af. Til sidst blev Anna ført paa Tinge, og af Vidnernes Udsagn her kom der adskillige artige Ting frem.

Marie Morten Madses i Skovlunde berettede, at 14 Dage før Jul var Anna Nielsdatter kommet ind til hende, og Maren havde da paa en meget ligefrem Maade spurgt hende: Laver I til Barsel? Hertil svarede Anna, at hvis hun var med Barn, saa Gud give der vilde fare lige saa mange Djævlø i hende, som der var Haar paa den Hund, der var i Stuen. Lad mig se jeres Bryst, sagde Maren. Dette skete, og Maren syntes, at det saa ud ligesom hendes eget (hun gik da selv frugt-sommelig). Hun spurgte nu Anna, hvorfor hendes Bryster var saa smaa, og hvorfor der ingen Mælk var i

dem, eftersom hun dog havde et diende Barn. Anna svarede: Intet ved jeg det, alt faar jeg Mad nok.

Anden Gang var Anna kommet ind til Maren — selve Juleaften — udi hendes Køkken, da hun havde en Kedel paa Ilden, som hun kogte Pølser udi, og Anna gik nær op til den, hvorfor Maren sagde til hende: Jeg vil give Dig et Stykke af Pølsen, men den er intet kogt nok, thi hvem ved, om I er i Lyste. Anna svarede: Giver mig kun et Stykke, saadan som den er. Dette skete, og hun aad straks deraf, hvorpaa Maren blev staaende og saa paa hende, eftersom hun og syntes at være tyk som hun selv.

Da sagde Maren: Der er visselig et levendes Barn i Eder. Anna gav en Latter fra sig. Ja, ja, sagde Maren, I kommer visselig til at græde, det I nu ler. Anna begyndte nu at græde og sagde: Ja, Maren, I maa vel tænke, de mange Blommer kommer igen, jeg aad i Sommer.

Maren svarede: Anna, er I med Barn, da for Guds Skyld lad det komme levende til Verden, saa mister hverken I Livet, eller han som er Fader til det. Hertil bemærkede Anna: Ja, mænd skal det saa, saa skal de faa en Fader *begge to*.

— Tredie Gang — ved Kyndelmissetid — var Anna kommet ind til Maren og begyndte selv at tale disse Ord: Nu skal jeg gaa til Præsten. Hvad skal Du der? spurgte Maren. Præsten vil visselig vide, hvem der er Fader til de to Børn, jeg haver, sagde Anna. Hertil svarede Maren: Han vil nok vide, hvor Du haver gjort af det Barn, Du har gaaet med. Anna sagde: Det er der intet om. Hvorledes — spurgte Maren — var

det fat? Før var I saa tyk, og nu er I saa smal. Det er alt bortgaaet, det gik bort 3 Uger før Kyndelmisse, og havde jeg gaaet min Tid ud, da skulde jeg gaaet til en Maaned før Paaske, svarede Anna. Ved han (Præsten) noget deraf? spurgte Maren.

Han er ligesaa god som jeg, bemærkede Anna. Da slog Maren den ene Haand i den anden og sagde: Hellig Død, da vil det gaa jer ilde. Nej, svarede Anna, det gaar mig intet ilde, fordi jeg saa aldrig mit Barn med Livet. Hvad siger nu jeres Mormoder? spurgte Maren. Ja, nu er hun god ved mig, videre ved hun ikke deraf, lød Svaret.

Anna Børge Kromands fra Skovlunde oplyste, at næst forleden ved Mortensdagstider var Anna kommet ind i hendes Stue, og iblandt andre Ord, de havde tilsammen, sagde hun til Anna Børges: Se, hvor tyk jeg er! Det maa vist være af de mange Blommer, jeg aad i Sommer, og jeg tænker, jeg sanker en Vattersot. Krokonen svarede: Gaar det Eder som andre ærlige Kvinder maanedlig? Ja, svarede Anna. Men Krokonen sagde: Det er intet sandt, I siger, det kan jeg vel vide, eftersom jeg har faaet 8 levende Børn, men I er med et Barn, og deraf er I tyk. Ja, Skam faa den Skælm, lød Annas Svar, han har alligevel forraadt mig — og hun begyndte nu at græde.

Krokonen formanede da: For Guds Skyld, lad det komme frem for Lyset, at I er med Barn, Vor Herre giver Eder vel Føde dertil.

Noget efter, straks efter Julehelligdagene, var de to Kvinder fulgte ad til København, og da de kom ind i Byen i Sankt Clemens Stræde, fulgte de ind i en

Kvindes Hus, hvor Anna solgte 6 Pd. Fjer, og som Kvinden klagede sig over, at hun ikke havde saa mange Penge hos sig, at hun kunde gøre Fyldest for Fjerene, eftersom hendes Mand ikke var hjemme, svarede Anna: Jeg trænger til Penge, for jeg vil købe mig noget til Børnetøj. Hertil bemærkede Kvinden: Ja, jeg ser, Du trænger dertil, hvorfor jeg vil unde Dig noget af mit Barns Tøj, som for kort Tid siden døde og var ikkun 12 Uger gammelt. Hun tog nu adskilligt frem: Skjorter, Korsklæde og Hølleker og sagde: Jeg vil unde Eder noget af dette for Eders Fjer, i hvor nødigt jeg vil miste dette. Da tog Anna kun en Skjorte af det; Hølleklædet mente hun faldt for smaat, eftersom de bruger dem større paa Landet end i Købstæderne — hun vilde hellere have Penge til at købe sig Lærred til at gøre Hølleker af.

— En Tid derefter, henimod Kyndelmisse, da Anna noget tilforn havde gaaet til Herrens Bord, kom hun atter ind til Krokonen, som sagde: Hvi forstod I Eder saa ynkelig for Præsten, da I gik til Guds Bord, at I lavede ikke til Barsel, som I dog ved, I gjorde? Ja, det var Morten Pedersen Skyld i, fordi den Dag om Morgen, som jeg vilde gaa til Skrifte, mødte Morten mig paa den grønne Bakke og tog mig med ind i Peder Madses Lade, hvor jeg spurgte, hvad jeg skulde svare Præsten, formedelst jeg er saa tyk. Herpaa svarede Morten: Ved Du ikke det? Du kan svare, at Du fik det i Barselseng efter det første Barn. Paa den Tid syntes Krokonen, at Anna var smallere end tilforn.

— *Dorethe Niels Erlandsens* fra Skovlunde havde noget før Jul haft Visit af Anna, der bad om noget til

Føde, enten et Brød eller en Pot Mælk, fordi hun ingen Die havde til det Barn, som hun fik forleden Aar. Jeg skal sidde med hans Barn, den storhovedede Skælm, bemærkede Anna bittert. Hertil svarede Dorete: De siger, Anna, Du est nu med et andet Barn ved ham. Ja, han skal faa en Ulykke baade for dette og det andet med; jeg skal lave det saa for Kirsten Hundes, som er Mortens Kvinde, at hun skal blive saa arm, som jeg er, og armere, svarede Anna. For Guds Skyld, Anna, est Du med Barn, da lad det komme frem for Lyset, jeg vil give Dig Mad, og jeg vil bære det til Kirken for Dig, eftersom jeg ikke vilde bære det andet Barn, sagde Dorete. Ja, ja, det jeg faar, det skal vel komme frem, bemærkede Anna.

Efter Jul var Anna atter inde hos Dorete, der sagde: De siger, Du gaar med et Baand om Dig, at Du vil sætte Dit Foster hen. Anna svarede Nej og løftede sit Skørt op ved den venstre Side: Her kan I se, jeg haver ikke Baand. Dorete stak sin Haand op og fandt paa hendes Mave; hun var da saa tyk og saaledes at finde paa som en anden Kone, der laver til Barsel.

Men da hun tredje Gang var inde hos Dorete, var hun meget smallere.

— Paa Tinge oplystes det nu, at da Anna havde gaaet 31 Uger med sit Foster, havde Morten Pedersen en Aften — nede i Peder Madses Lade i Skovlunde — taget og knuget hendes Liv saa haardt mod hans Knæ og Albuer, at hun fik ondt, og Aftenen derefter fødte hun i Dølgemaal et Drengbarn, som var dødt. Hun svøbte det ind og skjulte det; derpaa gik hun ud for at se, om hendes Mormor sov. Derefter tog hun det døde

Børn og lagde det i Sengen hos sig og havde det saaledes liggende i Sengen hos sig til næste Dags Aften. Saa stod hun op, tog det døde Barn, bar det hen til Peder Madses Lade og leverede det til Morten Pedersen, for at han skulde grave det ned. Det lovede han — han var jo ogsaa Fader til hendes første Barn, hvortil hun ellers tidligere havde udlagt en anden. Men næste Tingdag forandrede hun sin Bekendelse: Hun havde *ikke* leveret Morten det døde Barn. Morten havde ganske vist stødt hende med Knæer og Albuer og løftet hende nogle Gange højt fra Jorden og ladet hende dumpe ned paa Fødderne igen. Hun havde da faaet ondt om Aftenen, og efter at Mormoderen var gaaet i Seng, havde hun hentet Anna Børge Kromands. Ved Nattetide havde hun da staaet i Forstuen og født sit Foster; det faldt paa Jorden og var dødt. Krokonen tog da Fosteret til sig.

Paa den tredje Tingdag gik Anna fra sine to forrige Bekendelser og fortalte, at hun *ikke* havde været med Barn og ej heller i Løndom havde flyet Krokonen Barnet, men at hun løj paa sig selv, hun havde kun faaet eet Slegfredbarn. Krokonen benægtede, at hun havde faaet noget Barn af Anna, hun vidste slet intet af Annas Barnefødsel. Morten Pedersen benægtede ogsaa at have faaet noget Barn af Anna. Han vilde nok vedgaa, at han var Fader til det første Barn, og kunde ikke benægte, at han ogsaa senere havde haft med hende at gøre. Hvad det angik, at han havde stødt hende, skulde det forstaas saaledes, at han kun vilde føle, om hun var med Barn, som hun havde fortalt ham!

Birkefogden afsagde sin Dom paa Ballerup Birke-

ting, men Sagen gik til Sjællandsfars Landsting i Ringsted, hvor adskillige Vidner fra Skovlunde mødte og maatte vedstaa, hvad de havde berettet paa deres Hjemting. Saa stadfæstedes Birkefogdens Dom: *Anna Nielsdatter skulde have sit Liv forbrudt, hendes Hovedlod henfalde til det høje Herskab og hendes Krop begravnes udi Høj og heden (∴ Hednings) Jord.* Hun maatte ikke lægges paa Kirkegaarden blandt »ærligt Folk«.

Morten Pedersen skulde gaa paa *Bremerholm udi Kgl. Majestæts Jern*, og hans Boeslod — om han har nogen — være forbrudt.

Det var Jydske Lov, der blev dømt efter, og den tog ikke mildt paa dem, der forbrød sig mod den borgerlige Orden.

TIDLIGERE UDKOM
PAA P. HAASE & SØNS FORLAG
KØBENHAVN

V. MØLLER: Fra Sokkelund Herred.
1924. Nedsat Pris: 1,50 Kr.

J. S. MØLLER: Fester og Højtider i
gamle Dage. Bd. I: Fødsel, Bryllup,
Død. 1929. 491 Sider. Med Illustr.
Pris: 10 Kr.

CHR. OLSEN: Fra Nordvestsjælland.
Slægtsminder og Folkeminder. 1923.
Nedsat Pris: 2,50 Kr.

H. V. CLAUSEN: Det danske Land-
skab. Rigt ill. 1926. 168 Sider. Pris:
4 Kr. hft., 5 Kr. ib.

Danske Vider og Vedtægter eller gamle
Landsbylove og Byskraaer. Udgivet
ved POUL BJERGE og THYGE J. SØE-
GAARD. Bd. I-III. Pris: 22 Kr.

FR. BAGGES KGL. HOPBOGTRYKKERI. KØBEN.